

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2024.02.02.06>

mgr Wojciech SZCZOTKA

<https://orcid.org/0000-0001-5553-5174>

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

e-mail: wojciech.szczotka@mail.umcs.pl

Roszczenie o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych z art. 24 § 1 Kodeksu cywilnego i jego egzekucja – refleksje po nowelizacji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego z marca 2023 r.

Streszczenie

W opracowaniu, analizie naukowo-badawczej poddane jest zagadnienie z zakresu materialnego prawa cywilnego oraz procedury cywilnej. Przeprowadzone rozważania mają na celu omówienie charakteru prawnego roszczenia o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych, zasad jego dochodzenia w procesie oraz egzekucji niezbędnej w przypadkach, gdy pomimo istnienia prawomocnego wyroku, naruszyiciel w dalszym ciągu nie wykonuje nałożonego na niego obowiązku. Potrzeba omówienia zasygnalizowanego problemu – istotnego z punktu widzenia praktyki – wynika stąd, że dnia 15 kwietnia 2023 r. weszła w życie kontrowersyjna nowelizacja przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, która w dodanym art. 1050 § 4 zrewolucjonizowała egzekucję sposobu usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych w postaci nakazania naruszyicielowi złożenia oświadczenia o odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. W doktrynie, problem ten nie został w sposób wyczerpujący omówiony od strony badawczej - przeważają bowiem wypowiedzi o charakterze publicystycznym, komentujące skutki wskazanej zmiany regulacji prawnych - stąd zasadne jest podjęcie próby jego omówienia. W artykule, w pierwszej kolejności przedstawione zostały rozważania na temat materialnoprawnej istoty roszczenia o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych. Następnie omówiono procedurę dochodzenia tego roszczenia w procesie – począwszy od zasad formułowania pozwu o to roszczenie, kończąc na wymogach, jakich powinien przestrzegać sąd konstruując sentencję wyroku uwzględniającego powództwo. Na tle tych rozważań, dokonano analizy postępowania egzekucyjnego w zakresie obowiązku usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych, z uwzględnieniem zmian przepisów ustawy procesowej. Podjęta została także próba oceny tych przepisów oraz wskazania skutków, jakie niesie ich wprowadzenie dla ochrony dóbr osobistych.

Słowa kluczowe: dobra osobiste, usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych, dochodzenie roszczeń w procesie cywilnym; oświadczenie w odpowiedniej formie i o odpowiedniej treści; czynność niezastępowalna; egzekucja świadczeń niepieniężnych

Wprowadzenie

Jednym z niemajątkowych środków ochrony dóbr osobistych uregulowanych w Kodeksie cywilnym¹, jest roszczenie z art. 24 § 1 k.c. o dopełnienie czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia tych wartości². Służy ono, jak wskazuje się w literaturze i orzecznictwie, niwelowaniu negatywnych konsekwencji powstałych przede wszystkim wskutek naruszenia czci³, a także – choć w mniejszym stopniu – prywatności, wizerunku nietykalności cielesnej oraz tajemnicy korespondencji⁴. Omawiany przepis, nie zawiera w swej treści zamkniętego katalogu czynności, do podjęcia których naruszyiciel może zostać zobowiązany⁵. Wskazano w nim jednak przykładowo, że osoba, której dobra osobiste zostały naruszone, może żądać od naruszyiciela, aby złożył on oświadczenie o odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. W doktrynie zauważono, że to właśnie ten, wymieniony wprost przez ustawodawcę sposób, stał się w praktyce podstawową, niemajątkową formą usuwania skutków naruszenia dóbr osobistych⁶.

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, (t.j., Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 . ze zm.), [dalej k.c.].

² Zob. tak Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne - część ogólna*, Warszawa 2019, s. 200; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2018, s. 241.

³ W doktrynie i judykaturze wyróżnia się dwa aspekty czci – cześć wewnętrzną oraz cześć zewnętrzną. Cześć wewnętrzna dotyczy przekonania człowieka o jego własnej wartości, natomiast cześć zewnętrzna, zwana częścią dobrym imieniem, wiąże się z szacunkiem i opinią, jaką mają inni uczestnicy obrotu prawnego o danym podmiocie. Z natury rzeczy, osoby fizyczne posiadają oba wyżej wymienione aspekty czci, natomiast jednostkom organizacyjnym – osobom prawnym i tzw. ułomnym osobom prawnym, może przysługiwać wyłącznie dobre imię – zob. szerzej, np. P. Machnikowski, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis 2021; art. 23, nb. 3; J. Regan, [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis 2023, art. 23, nb. 3; wyrok SN z dnia 26 października 2006 r., I CSK 169/06, Lex nr 607233; wyrok SN z 11 stycznia 2007 r., II CSK 392/06, OSP 2009, nr 5, poz. 55.

⁴ Zob. A. Szpunar, *Ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1979, s. 244; A. Cisek, *Dobra osobiste i ich niemajątkowa ochrona w kodeksie cywilnym*, Wrocław 1989, s. 128; J. Panowicz-Lipska, [w:] M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz do art. 1–352*, Legalis 2021, art. 24, nb. 4; uchwała SN z dnia 30 grudnia 1971 r., III CZP 87/71, Legalis nr 15925.

⁵ J. Panowicz-Lipska [w:] M. Gutowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 17.

⁶ Zob. tak J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, K. Osajda (red. serii), Legalis 2023, art. 24, nb. 138.

Ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁷, do art. 1050 k.p.c.⁸ wprowadzono nowy § 4, który zmienił dotychczasowe zasady egzekucji wyroków w części, w jakiej nakładają one na naruszcyciela dóbr osobistych obowiązek złożenia oświadczenia o odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Przed wejściem w życie wskazanej nowelizacji, do przymusowego wykonania orzeczeń w tym zakresie stosowano co do zasady art. 1049 k.p.c., regulujący egzekucję czynności zastępowalnych (a więc takich, które za dłużnika może wykonać także inna osoba)⁹. W praktyce oznaczało to, że jeśli dłużnik nie składał takiego oświadczenia, pomimo istnienia zobowiązującego go do tego, prawomocnego orzeczenia sądu, wierzyciel mógł uzyskać od sądu umocowanie do samodzielnego opublikowania go w formie i o treści zgodnej z sentencją wyroku. Następnie, po jego ukazaniu się, mógł on dochodzić od dłużnika zwrotu poniesionych przez siebie, niezbędnych kosztów, chyba że już na etapie udzielania upoważnienia, sąd przyznał mu odpowiednią sumę pieniężną do wykonania tej czynności. Stosowanie tego sposobu egzekucji, było jednak możliwe wyłącznie w tych przypadkach, w których realizacja nałożonego na naruszcyciela obowiązku nie wymagała jego osobistego działania, jak, np. ma to miejsce w przypadku nakazania przez sąd zamieszczenia oświadczenia na prywatnym, zabezpieczonym hasłem koncie na portalu społecznościowym. Wtedy bowiem egzekucja prowadzona była na podstawie art. 1050 k.p.c., regulującego przymusowe wykonanie czynności niezastępowalnych¹⁰.

Nowo wprowadzona regulacja art. 1050 § 4 k.p.c. została umiejscowiona – jak można zauważyć – w ramach wspomnianego przepisu art. 1050 k.p.c., co może wskazywać, że zamiarem ustawodawcy było ustanowienie zasady, zgodnie z którą do egzekucji złożenia omawianego oświadczenia w każdym przypadku stosować należy przepisy regulujące przymusowe wykonanie czynności, których za dłużnika nie może wykonać inna osoba. Co więcej, przepis ten zawiera w swej treści znaczące odstępstwa od podstawowego modelu egzekucji czynności niezastępowalnych. Przewiduje on, że jeżeli dłużnik w sprawach o naruszenie dóbr osobistych nie składa dobrowolnie oświadczenia o treści i w formie wskazanej w prawomocnym wyroku, sąd na wniosek wierzyciela wyznacza dłużnikowi do-

⁷ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, (Dz.U. 2023 poz. 61), [dalej: nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego]. Ustawa ta, w omawianym w niniejszym opracowaniu zakresie, weszła w życie dnia 15 kwietnia 2023 r.

⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, (t.j., Dz. U. z 2024 r. poz. 858 ze zm.), [dalej k.p.c.].

⁹ Wskazana linia orzecznicza zapoczątkowana została uchwałą SN z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 23/06, Legalis nr 74975 – zob. szerzej przypis nr 90.

¹⁰ Zob., np. A. Partyk, *Egzekucja obowiązku złożenia i publikacji oświadczenia o przeproszeniu za naruszenie dóbr osobistych*, Lex, wstęp; M. Kierska, T. Marek, *Egzekucja sądowa roszczenia o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych poprzez złożenie oświadczenia w odpowiedniej treści i formie*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2016, nr 2, Legalis.

datkowy termin na wykonanie tego obowiązku i jednocześnie zagraża grzywną na wypadek dalszej jego bierności. W przypadku bezskutecznego upływu tego terminu, organ ten obligatoryjnie wymierza dłużnikowi grzywnę w wysokości do piętnastu tysięcy złotych i nakazuje zamieszczenie na koszt dłużnika ogłoszenia odpowiadającego treści wymaganego oświadczenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, co skutkować ma - w zakresie objętym tym ogłoszeniem - wygaśnięciem roszczenia stwierdzonego tytułem wykonawczym.

Opisywana zmiana - u podłoża której zdaniem części komentatorów stały motywy polityczne - jest rewolucyjna dla niemajątkowej ochrony dóbr osobistych¹¹. Wskazany przepis, pomimo tego, że ma swoje zastosowanie dopiero na etapie następującym po uprawomocnieniu się wyroku nakładającego obowiązek złożenia oświadczenia o odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie, znacząco wpływa na cały mechanizm jego dochodzenia, stawiając pod znakiem zapytania sens występowania z tym roszczeniem na drodze sądowej. Nie powinno zatem dziwić, iż wejście w życie art. 1050 § 4 k.p.c. spotkało się z głosami¹² wskazującymi na sprzeczność tej regulacji nie tylko z podstawowymi zasadami prawa cywilnego, ale również z konstytucyjnymi prawami i wolnościami człowieka i obywatela zawartymi w Rozdziale II Konstytucji RP¹³. Rozwiązanie to może prowadzić do pozbawienia podmiotów dóbr osobistych realnej ochrony prawnej¹⁴. Należy bowiem zauważyć, że obligatoryjna publikacja oświadczenia w MSiG spowoduje, że nie dotrze ono w większości przypadków do docelowego kręgu odbiorców i w konsekwencji nie usunie istniejących w świadomości osób trzecich skutków naruszenia tych wartości.

Celem rozważań zawartych w niniejszym artykule jest, w pierwszej kolejności, omówienie materialnoprawnego charakteru roszczenia o usunięcie skutków

¹¹ M. Gutowski, P. Kardas, *Chamstwo i kłamstwo kosztować będzie najwyżej 15 tys. zł*, Rzeczpospolita, wydanie elektroniczne z dnia 30 stycznia 2023 r. – źródło: <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art37864171-gutowski-kardas-chamstwo-i-klamstwo-kosztowac-bedzie-najwyzej-15-tys-zl> [dostęp: 15.08.2023]; K. Żaczekiewicz-Zborska, P. Rojek-Socha, *Immunitet od przeprosin dla zamożnych – wystarczy 15 tys. zł*, portal Prawo.pl, wydanie elektroniczne z dnia 15 kwietnia 2023 r. – źródło <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/co-grozi-za-nieopublikowanie-przeprosin-w-mediach,520672.html> [dostęp: 15.08.2023]; M. Domagalski, *Lex Kaczyński to sposób na koszty przeprosin*, Rzeczpospolita, wydanie elektroniczne z dnia 30 stycznia 2023 r. – źródło: <https://www.rp.pl/dobra-osobiste/art37862241-lex-kaczynski-to-sposob-na-koszty-przeprosin> [dostęp: 24.09.2024].

¹² Zob. tak trafnie – M. Pecyna, *Nieudolne usiłowanie udaremnienia egzekucji wyroku*, Rzeczpospolita, wydanie elektroniczne z dnia 13 lutego 2023 r. – źródło: <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art37944401-marlena-pecyna-nieudolne-usilowanie-udaremnienia-egzekucji-wyroku> [dostęp: 24.09.2024].

¹³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.).

¹⁴ Zob. *uzasadnienie uchwały Senatu w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, druk nr 3039, s. 1–2 – źródło: <https://www.sejm.gov.pl> [dostęp: 24.09.2024].

naruszenia dóbr osobistych. Pozwolą one - w dalszej części opracowania - przedstawić zasady jego dochodzenia w postępowaniu cywilnym, zarówno na etapie rozpoznawczym, jak i egzekucyjnym. Nierzadko bowiem pozwany - naruszytel, pomimo istnienia w obrocie prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo, przyjmuje bierną postawę i w dalszym ciągu nie wykonuje nałożonego na niego obowiązku. Powoduje to konieczność podjęcia przez podmiot, którego dobra osobiste zostały naruszone działań, mających na celu realizację swoich praw na drodze przymusowej. W ramach tych ustaleń, przybliżone zostaną zasygnalizowane zmiany ustawodawcze, a także podjęta zostanie próba - pomimo braku wykształconego orzecznictwa w tym zakresie - dokonania ich oceny pod kątem wpływu na skuteczność ochrony dóbr osobistych. Ponieważ jak już zauważono na wstępie, a także co wynika z analizy orzecznictwa przeprowadzonej na potrzeby niniejszego artykułu, podstawowym sposobem usuwania skutków naruszenia tych wartości w sprawach o ochronę dóbr osobistych, jest żądanie nałożenia na naruszydca obowiązku złożenia oświadczenia w odpowiedniej formie i o odpowiedniej treści, rozważania w znacznej mierze oscylować będą wokół tego sposobu ich ochrony.

Metodą badawczą wykorzystaną w niniejszej pracy, jest metoda dogmatyczno-prawna. Polega ona na analizie obowiązujących przepisów prawa oraz aktualnych poglądów prezentowanych w doktrynie oraz orzecznictwie. W celu omówienia kwestii materialnoprawnych oraz procesowych, dotyczących roszczenia o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych, omówione zostaną przepisy prawne zawarte w Kodeksie cywilnym oraz Kodeksie postępowania cywilnego, z uwzględnieniem nowelizacji drugiego ze wskazanych aktów prawnych. Podstawową literaturę zgromadzoną i następnie wykorzystaną w pracy, można podzielić na dwie zasadnicze grupy. Do pierwszej z nich należy zaliczyć opracowania z zakresu prawa cywilnego, dotyczące ochrony dóbr osobistych, zaś do drugiej, publikacje omawiające zagadnienia procesowe, w tym z zakresu postępowania egzekucyjnego¹⁵. W tekście przytoczone zostały również poglądy wyrażone w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych. W związku z tym, że wprowadzona nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego nie była jeszcze przedmiotem szerszego omówienia w doktrynie oraz orzecznictwie, w artykule posłużono się także uzasadnieniami projektów ustaw oraz publikacjami i wypowiedziami o charakterze publicystycznym.

¹⁵ Zob. na temat rodzajów egzekucji, np. J. Derlatka, [w:] M. Rzewuski (red.) *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2020, s. 524–525.

1. Roszczenie o usunięcie skutków jako jeden ze środków ochrony dóbr osobistych

1.1. Kodeksowe środki ochrony dóbr osobistych

Uregulowana w przepisach Kodeksu cywilnego ochrona dóbr osobistych¹⁶, realizowana jest za pomocą roszczeń, które można podzielić na dwie grupy¹⁷. Do pierwszej z nich – o charakterze niemajątkowym – należą: roszczenie o zaniechanie (art. 24 § 1 zd. 1 k.c.) oraz roszczenie o usunięcie skutków dokonanego naruszenia (art. 24 § 1 zd. 2 k.c.). Natomiast do drugiej – roszczenia majątkowe, będące pieniężną rekompensatą doznanego uszczerbku - o odszkodowanie (art. 24 § 2 k.c.), o zadośćuczynienie oraz o nałożenie na naruszcyciela obowiązku zapłaty określonej sumy pieniężnej na wskazany przez poszkodowanego cel społeczny (art. 24 § 1 zd. 3 k.c.). Wszystkie powyższe roszczenia, mogą być dochodzone po dokonaniu naruszenia dóbr osobistych, natomiast roszczenie o zaniechanie również, gdy zaistnieje stan, w którym może dojść do bezprawnej ingerencji w te wartości określony w ustawie mianem zagrożenia naruszeniem dóbr osobistych¹⁸. Jak wskazuje się w literaturze, wymienione wyżej roszczenia niemajątkowe realizowane są w ramach tzw. ochrony obiektywnej.¹⁹ Mogą być one bowiem dochodzone w razie bezprawnego - a więc sprzecznego z prawem lub zasadami współżycia społecznego - zagrożenia (przy roszczeniu o zaniechanie) lub naruszenia dóbr osobistych, bez konieczności wykazywania winy po stronie naruszcyciela²⁰. Natomiast ochrona majątkowa, która ma na celu naprawienie

¹⁶ Z treści art. 23 k.c. *in fine* w zw. z art. 24 § 3 k.c. wynika, że szczególne środki ochrony dóbr osobistych, mogą być uregulowane zarówno w ustawach prywatnoprawnych innych niż Kodeks cywilny jak, np. powództwo o ustalenie z art. 189 k.p.c., jak też w pozostałych gałęziach prawa, do których można zaliczyć, np. przepisy z zakresu prawa karnego penalizujące przestępstwa przeciwko nietykalności osobistej i czci. Zastosowanie tych pozakodeksowych środków nie wyłącza jednoczesnego występowania z roszczeniami kodeksowymi, co *expressis verbis* uregulował ustawodawca – zob. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne...*, s. 187–188; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, op. cit., s. 225–226.

¹⁷ Zob. np. S. Grzybowski, *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*, Warszawa 1957, s. 19–20; A. Szpunar, op. cit., s. 12–14; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, op. cit., s. 220.

¹⁸ Zob., np. A. Szpunar, op. cit., s. 238; Z. Bidziński, J. Serda, *Cywilnoprawna ochrona dóbr osobistych w praktyce sądowej*, [w:] J.S. Piątowski (red.), *Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym*, Wrocław 1985, s. 83 i n.; P. Machnikowski, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 14–16.

¹⁹ Zob. tak A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, op. cit., s. 221.

²⁰ Zob. tak, np. J. Panowicz-Lipska, [w:] M. Gutowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 17; M. Pazdan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny, t. 1: Komentarz. Art. 1–449*¹⁰, Legalis 2020, art. 24, nb. 1 oraz co do przytoczonego pojęcia bezprawności naruszenia dóbr osobistych, zob. np. J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 32 i n.; wyrok SN z dnia 30 września 2008 r., II CSK 144/08, Legalis nr 133177; wyrok SA w Katowicach z dnia 13 listopada 2014 r., I ACa 563/14 Legalis nr 1163340.

szkody powstałej wskutek dokonanego naruszenia dóbr osobistych (majątkowej w przypadku roszczenia o odszkodowanie oraz niemajątkowej w przypadku roszczeń o zadośćuczynienie oraz nałożenie obowiązku zapłaty określonej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny), jest ściśle związana z regulacjami reżimu odpowiedzialności deliktowej²¹. W konsekwencji, poszkodowany dochodząc ich winien wykazać spełnienie dodatkowych przesłanek²², które wynikają, po pierwsze z przepisów ogólnych dotyczących odpowiedzialności odszkodowawczej (art. 361 k.c. – 363 k.c.) oraz, po drugie, z regulacji szczegółowych, odnoszących się do poszczególnych czynów niedozwolonych (art. 415 k.c. i nast.)²³.

Dochodzenie przez osobę, której dobra osobiste zostały naruszone roszczenia o usunięcie skutków, nie wyłącza - co oczywiste - możliwości równoczesnego występowania z żądaniem zaniechania dalszych naruszeń²⁴. Co więcej, w niektórych przypadkach, roszczenie o zaniechanie stanowi niezbędne uzupełnienie roszczenia o usunięcie skutków i wyłącznie dochodzenie ich łącznie może prowadzić do pełnego urzeczywistnienia ochrony dóbr osobistych²⁵. Przykładowo, w razie zamieszczenia w publikacji, filmie lub reklamie informacji, które naruszają część lub zniekształcają wizerunek określonej osoby, konieczne będzie żądanie zarówno zakazania ich dalszego rozpowszechniania, jak i opublikowania przeprosin lub sprostowania. Nie ma także przeszkód, aby w razie doznania szkody poszkodowany razem z roszczeniami niemajątkowymi, dochodził także - w razie spełnienia dodatkowych przesłanek - roszczeń majątkowych, pełniących funkcję kompensacyjną²⁶. Należy jednak pamiętać, iż w przeciwieństwie do roszczeń o zaniechanie oraz usunięcie skutków, żądanie zapłaty odszkodowania, za-

²¹ Por. A. Cisek, op. cit., s. 127; J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. III.

²² Zob. na temat przesłanek dochodzenia naprawienia szkody, wynikających zarówno z zasad ogólnych odpowiedzialności odszkodowawczej (z art. 361 k.c. – 363 k.c., jakimi są zaistnienie zdarzenia, powstanie szkody oraz występowanie adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniem oraz szkodą), jak i z przepisów odnoszących się do konkretnych czynów niedozwolonych (każdy z przepisów regulujących poszczególne delikty ma inne, szczegółowe przesłanki dochodzenia naprawienia szkody), a także co do pozostałych roszczeń służących naprawieniu szkody na osobie - Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2018, s. 84–85 oraz 271 i n.; M. Kaliński, [w:] A. Brzozowski, J. Jastrzębski, M. Kaliński, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2016, s. 68–69 oraz 233 i n. Zob. też Z. Bidziński, J. Serda, op. cit., [w:] J. S. Piąkowski (red.), s. 79.

²³ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne...*, s. 187–188; J. Panowicz-Lipska, *Majątkowa ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1975, s. 33–38.

²⁴ Zob., np. A. Cisek, op. cit., s. 125–126; S. Grzybowski, op. cit., s. 118.

²⁵ Zob., np. Z. Bidziński, J. Serda, op. cit., [w:] J. S. Piąkowski (red.), s. 88 i wskazane tam orzecznictwo.

²⁶ A. Szpunar, op. cit., s. 248; J. Panowicz-Lipska, op. cit., s. 8; J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 136; Z. Bidziński, J. Serda, op. cit., [w:] J. S. Piąkowski (red.), s. 80.

dośćuczynienia lub zasądzenia odpowiedniej kwoty na cel społeczny ulega przedawnieniu (art. 117 k.c. w zw. z art. 442¹ k.c.)²⁷.

1.2. Roszczenie o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych – aspekty materialnoprawne

Jak już ustalono na wstępie rozważań, ustawodawca nie stworzył zamkniętego katalogu czynności, do podjęcia których może zostać zobowiązany naruszyiciel w ramach uregulowanego w art. 24 § 1 k.c. niemajątkowego roszczenia o usunięcie skutków²⁸. Zabieg ten byłby bowiem bezcelowy, gdyż ze względu na

²⁷ A. Szpunar, op. cit., s. 248; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, op. cit., s. 452; J. Panowicz-Lipska, [w:] M. Gutowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 17.

²⁸ Roszczenie o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych uregulowane zostało również w art. 78 ust. 1 zd. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, (tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 1222 ze zm.), [dalej pr. aut.]. Co więcej, przepis ten ma niemal identyczne brzmienie jak omawiany art. 24 § 1 zd. 2 k.c. Odrębne uregulowanie roszczenia o usunięcie skutków w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych wynika stąd, iż ustawodawca w art. 78 ust. 1 pr. aut. postanowił kompleksowo uregulować - niezależnie od przepisów Kodeksu cywilnego – przysługujące twórcom środki ochrony autorskich dóbr osobistych, o których mowa w art. 16 pr. aut. Mimo to, należy zauważyć, iż katalog roszczeń służących ochronie dóbr osobistych twórcy jest tożsamy z tym przewidzianym w Kodeksie cywilnym, których mogą chodzić wszystkie podmioty prawa cywilnego. Jak bowiem wskazuje się w doktrynie, autorskie dobra osobiste nie stanowią odrębnej kategorii dóbr niemajątkowych, tylko należy je traktować jako szczególne dobra osobiste powszechnego prawa cywilnego. Zatem wspomniany przepis art. 16 pr. aut. przewidujący istnienie dóbr osobistych twórcy, nie tworzy odrębnej kategorii dóbr niemajątkowych, którym należy zapewnić inną ochronę prawną, lecz stanowi wyłączenie rozwinętej treści art. 23 k.c. W konsekwencji, w razie zagrożenia lub naruszenia autorskich dóbr osobistych, twórca może – w związku z regulacją art. 24 § 3 k.c. (zob. przypis nr 16) – dochodzić roszczeń ochronnych, wskazując – według własnego uznania - jako ich materialnoprawną podstawę art. 78 pr. aut lub omówione w niniejszym opracowaniu przepisy Kodeksu cywilnego. W przypadku roszczenia o usunięcie skutków, należy uznać, że niezależnie od wyboru przez twórcę jako podstawy prawnej art. 78 ust. 1 zd. 2 pr. aut. lub art. 24 § 1 zd. 2 k.c., przesłanki jego dochodzenia i zasady jego egzekucji nie ulegną zmianie – zob. szerzej na temat roszczeń służących ochronie dóbr osobistych twórcy i ich relacji wobec środków kodeksowych, np. M. Poźniak-Niedzielska, [w:] M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, *Prawo autorskie. Zarys problematyki*, Warszawa 2021, s. 241 i n.; A. Drzewicki, [w:] E. Ferenc-Szydełko (red.), *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, Legalis 2021, art. 78, nb. 1 i n.; G. Tylec, *Dobra osobiste prawa cywilnego jako niezależna od prawa autorskiego podstawa ochrony interesów twórcy*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 10, Legalis i wskazana tam literatura. Na marginesie warto również zauważyć, że roszczenia o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych nie należy utożsamiać z przewidzianym w art. 31a ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe, (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1914 ze zm.) żądaniem sprostowania nieścisłej lub nieprawdziwej wiadomości zawartej w materiale prasowym. Żądanie publikacji sprostowania nie służy ochronie dóbr osobistych, zaś jego dochodzenie nie stoi na przeszkodzie kumulatywnemu lub alternatywnemu występowaniu z roszczeniami z art. 24 k.c. oraz 448 k.c. – zob. szerzej na ten temat B. Kosmus, [w:] B. Kosmus, G. Kuczyński (red.), *Prawo prasowe. Komentarz*, Legalis 2018, art. 31a, nb. 28; wyrok SN z dnia 8 lutego 1990 r., II CR 1303/89, Legalis nr 26883.

złożoność sytuacji, w jakich dochodzi do naruszenia dóbr osobistych, próba taka skończyłaby się wyłącznie tworzeniem niepotrzebnej kazuistyki²⁹. Trafie zauważono, że żądanie z jakim występuje osoba, której dobra osobiste zostały naruszone, powinno być proporcjonalne do rodzaju oraz zasięgu dokonanego naruszenia, a także odpowiednie dla zniwelowania skutków jakie spowodowało³⁰. Omawiane roszczenie może być dochodzone zarówno wtedy, gdy ujemne konsekwencje zachowania naruszydela wystąpią wyłącznie w sferze psychofizycznej podmiotu dóbr osobistych, jak też, gdy naruszenie związane będzie z oddziaływaniem na opinię osób trzecich³¹. W konsekwencji, środki te - w zależności od konkretnego stanu faktycznego - będą mogły w jednych przypadkach ograniczać się do wywoływania satysfakcji moralnej u osoby, której dobra zostały naruszone, zaś w innych, konieczne okazać się może dotarcie z określonym przekazem do osób wiedzących lub mogących wiedzieć o naruszeniu³².

Oprócz wymienionego w przepisie art. 24 § 1 k.c. obowiązku złożenia oświadczenia, w doktrynie oraz orzecznictwie³³, jako przykłady roszczeń o usunięcie skutków wskazano żądania: zniszczenia niewprowadzonych do obrotu egzemplarzy utworu³⁴ (jeśli w jego treści zawarte zostały sformułowania naruszające dobre imię lub gdy bezprawnie wykorzystano w nim czyjś wizerunek), zmiany napisu na nagrobku lub dokonanie jego przebudowy³⁵ (w przypadku naruszenia kultu pamięci o osobie zmarłej), zniszczenia opinii służbowej o pracowniku i sporządzenie nowej³⁶ (jeśli zawiera nieprawdziwe fragmenty naruszające cześć) czy usunięcia danych osobowych z określonego zbioru przez jego administratora³⁷ (w sytuacji, gdy narusza to sferę prywatności). Próbując określić cechy

²⁹ Tak, np. A. Szpunar, op. cit., s. 242–244.

³⁰ Uchwała SN z dnia 30 grudnia 1971 r., III CZP 87/71, Legalis nr 15925; A. Szpunar, op. cit., s. 243; M. Pazdan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 25.

³¹ A. Cisek, op. cit., s. 125; S. Grzybowski, op. cit., s. 140.

³² S. Grzybowski, op. cit., s. 140; A. Szpunar, op. cit., s. 243; Z. Bidziński, J. Serda, op. cit., [w:] J.S. Piątowski (red.), s. 89.

³³ Zob., np. M. Pazdan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 25; wyrok SN z dnia 15 listopada 1967 r., III PZP 41/67, Legalis nr 13282; A. Szpunar, op. cit., s. 244–247.

³⁴ Zob. szerzej co do pojęcia egzemplarza utworu na gruncie prawa autorskiego, które obejmuje wyłącznie materialne nośniki dzieła – J. Szczotka, *Najem i użyczenie egzemplarzy utworu jako odrębne pola eksploatacji*, Warszawa 2013, s. 180 i nast. oraz wskazana tam literatura i orzecznictwo. W pojęciu egzemplarza, nie będą zatem mieściły się kopie cyfrowe utworu, np. artykułu zamieszczonego na określonej stronie internetowej. W takim przypadku, roszczenie o ochronę dóbr osobistych nie będzie polegało – co oczywiste - na zniszczeniu niewprowadzonych do obrotu egzemplarzy, gdyż takowe nie istnieją, lecz usunięciu kopii cyfrowej utworu z internetu, ewentualnie poczynienie w jego treści wzmianki, że podane w niej informacje są, w określonym zakresie, nieprawdziwe lub w inny sposób naruszają dobra osobiste.

³⁵ Zob. stan faktyczny w wyroku SA w Poznaniu z dnia 11 stycznia 2007 r., I ACa 1033/06, Legalis nr 127856.

³⁶ Zob., np. uchwała SN z dnia 15 listopada 1967 r., III PZP 41/67, OSNC 1968 nr 5, poz. 91.

³⁷ Zob. postanowienie SN z dnia 15 lutego 2013 r., I CSK 684/12, Legalis nr 719205.

wspólne powyższych zachowań, można zauważyć, że, po pierwsze, wszystkie one nakładają na naruszciciela obowiązek określonego, pozytywnego działania oraz, po drugie, nie mają one charakteru rekompensaty majątkowej³⁸.

Analizując natomiast szerzej podstawowy sposób usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych, polegający na obowiązku złożenia oświadczenia, należy zauważyć, że ustawodawca precyzując jego charakter, posłużył się sformułowaniem, iż jego treść oraz forma powinny być „odpowiednie”, a więc adekwatne do skali i zasięgu dokonanego naruszenia³⁹. Przy ich wyborze trzeba zatem brać pod uwagę, aby mogło ono trafić do tego samego kręgu osób, do którego uprzednio dotarły treści będące źródłem naruszenia. Nie mniej ważna jest również konieczność właściwego sformułowania i zredagowania żądanego oświadczenia. Docelowi odbiorcy powinni bowiem, po pierwsze, bez trudu móc się z nim zapoznać, po drugie, potrafić odczytać jego rzeczywisty przekaz oraz, po trzecie, umieć skojarzyć je z uprzednio dokonanym naruszeniem, aby mieć świadomość, jakie treści mają za jego pomocą zostać sprostowane⁴⁰. Jednocześnie trzeba pamiętać, iż przy dokonywaniu wyboru właściwej formy i treści oświadczenia, należy brać pod uwagę nie tylko potrzebę zapewnienia odpowiedniej ochrony osobie, której dobra osobiste zostały naruszone, ale też wymóg niestosowania wobec naruszciciela nadmiernej represji, w tym aby nie nałożyć na niego obowiązku poniesienia nadmiernych kosztów⁴¹.

Mając na uwadze powyższe ustalenia, przykładowo można wskazać, iż w przypadkach naruszenia tzw. czci wewnętrznej, wystarczające dla usunięcia jego skutków będzie skierowanie listu z przeprosinami lub wyrażeniem żalu wobec pokrzywdzonego. Natomiast, gdy dochodzi do naruszenia dobrego imienia – a więc kiedy skutki powstają głównie w sferze zewnętrznej - ważniejsze dla osoby dotkniętej naruszeniem może okazać się nie tyle uzyskanie osobistej satysfakcji, co sprostowanie nieprawdziwych informacji, odwołanie zarzutów czy wyjaśnienie kwestii spornych⁴². W takich przypadkach właściwą formą będzie -

³⁸ Por. A. Szpunar, op. cit., s. 247.

³⁹ J. Panowicz-Lipska, [w:] M. Gutowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 17; J. Regan, [w:] M. Załucki (red.), op. cit., art. 24, nb. 4; wyrok SN z dnia 8 lutego 2008 r., I CSK 345/07, Legalis nr 93288.

⁴⁰ W orzecznictwie trafnie również zauważono, że należy tak sformułować treść oświadczenia, aby nie utrwałała ona stanu naruszenia. Nieprawidłowe jego zredagowanie, może bowiem zamiast usuwać skutki naruszenia, powodować przypominanie nieprawdziwych informacji, powtarzać obelgi, itp. – zob. tak wyrok SN z dnia 10 maja 2007 r., III CSK 73/07, Lex nr 319625; wyrok SN z dnia 19 października 2007 r., II PK 76/07, Legalis nr 112157; S. Kalus, [w:] M. Fras, M. Habdas (red.) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna (art. 1–125)*, Lex 2018, art. 24, nb. 9.

⁴¹ P. Księżak, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, Warszawa 2014, art. 24, nb. 81; wyrok SN z dnia 11 marca 2016 r., I CSK 90/15, Legalis nr 1446211; wyrok SN z dnia 17 maja 2013 r., I CSK 540/12, Lex nr 1371720.

⁴² Zob., np. M. Pazdan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 25; por. wyrok SN z dnia 24 sierpnia 2011 r., IV CSK 587/10, Lex nr 1129156.

w zależności od zasięgu naruszenia - zamieszczenie określonego oświadczenia w internecie, prasie ogólnokrajowej lub lokalnej, na tablicy ogłoszeń czy billboardzie widocznym w danej okolicy⁴³. W obecnych czasach, w których istnieje powszechny dostęp do internetu, w tym różnego rodzaju portali społecznościowych, informacyjnych czy publicystycznych, istnieją szerokie możliwości anonimowego naruszania dóbr osobistych, polegające na zamieszczaniu pomawiających wpisów lub nieprawdziwych informacji⁴⁴. Dla usunięcia skutków dokonanego naruszenia w tym medium, niezbędne będzie dotarcie z oświadczeniem do szerokiego, przeważnie niesprecyzowanego grona odbiorców, tożsamego z tym, które mogło - nawet potencjalnie - zapoznać się ze źródłem naruszenia⁴⁵. Szczególnie istotne może okazać się to w przypadku zarzutów czynionych wobec osób pełniących funkcje publiczne, jak i osób lub podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, którzy bez dobrej renomy, mogą utracić możliwość funkcjonowania w przestrzeni publicznej.

2. Dochodzenie roszczenia o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych na drodze sądowej

2.1. Postępowanie rozpoznawcze – wybrane zagadnienia

Roszczenia służące ochronie dóbr osobistych, w tym również roszczenie o usunięcie skutków ich naruszenia, dochodzone są w postępowaniu cywilnym w trybie procesowym⁴⁶. Co oczywiste, powodem w takiej sprawie będzie osoba,

⁴³ Por. wyrok SN z dnia 19 października 2007 r., II PK 76/07, Legalis nr 112157.

⁴⁴ Zob. stan faktyczny opisany w wyroku SN z dnia 8 lipca 2011 r., IV CSK 665/10, Legalis nr 391466.

⁴⁵ Zob. np., P. Grzegorzczak, *Dopełnienie czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego, do którego doszło w internecie*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 7, s. 360 i nast.

⁴⁶ Zob. M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.), *Dobra osobiste i ich ochrona*, Legalis 2020, rozdział VII, § 2. Należy jednak zwrócić uwagę, że część spraw dotyczących ochrony dóbr osobistych, rozpoznawana jest z uwzględnieniem przepisów regulujących postępowanie odrębne z zakresu własności intelektualnej. Zgodnie bowiem z treścią art. 479⁸⁹ k.p.c., do spraw własności intelektualnej rozpoznawanych w wyżej wskazanym postępowaniu, należą między innymi sprawy: o ochronę autorskich dóbr osobistych (art. 16 pr. aut.), o ochronę dóbr osobistych w zakresie, w jakim dotyczy ona wykorzystania dobra osobistego w celu indywidualizacji, reklamy lub promocji przedsiębiorcy, towarów lub usług oraz o ochronę dóbr osobistych zagrożonych lub naruszonych w związku z działalnością naukową lub wynalazczą. Wytaczając w takich przypadkach powództwo, należy zwrócić w szczególności uwagę na przepis art. 87² k.p.c., regulujący zasadę obligatoryjnego zastępstwa procesowego przez profesjonalnego pełnomocnika w sprawach własności intelektualnej, a także katalog dodatkowych środków przysługujących powodowi w tych postępowaniach, umożliwiających mu uzyskanie tymczasowej ochrony na czas toczącego się postępowania, w postaci zabezpieczenia środka dowodowego, wyjawienia lub wydania środka dowodowego oraz wezwania do udzielenia informacji – zob. szerzej na

której dobra osobiste zostały naruszone, zaś pozwanym – naruszcyciel⁴⁷. Ze względu na niemajątkowy charakter omawianego roszczenia, sądem właściwym rzeczowo, do którego winien zostać skierowany pozew zawierający żądanie usunięcia skutków jest, zgodnie z art. 17 pkt 1 k.p.c., sąd okręgowy (wydział cywilny)⁴⁸. Właściwość ta, co wynika wprost z brzmienia tego przepisu, nie ulegnie zmianie także, gdy powód zawrze w jednym pozwie - na zasadzie kumulacji roszczeń, którą dopuszcza art. 191 k.p.c., pod określonymi w nim warunkami - również inne roszczenia służące ochronie dóbr osobistych. W szczególności, nie będzie miała na nią wpływu wartość przedmiotu sporu, w razie dochodzenia łącznie z roszczeniem o usunięcie skutków, roszczeń majątkowych⁴⁹. Natomiast właściwość miejscowa sądu w omawianym przypadku, ustalana będzie według zasad ogólnych (art. 27 k.p.c. – 30 k.p.c.), co oznacza, że determinować ją będzie miejsce zamieszkania lub siedziba pozwanego. Dodatkowo, w art. 35¹ k.p.c., zamieszczonym w ramach przepisów o właściwości przemiennej uregulowano, iż jeśli do naruszenia dóbr osobistych doszło przy wykorzystaniu środków maso-

ten temat J. Szczotka, [w:] M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, *Prawo autorskie. Zarys problematyki*, Warszawa 2020, s. 270 i n.

⁴⁷ W sprawach o usunięcie skutków dokonanego naruszenia dóbr osobistych, nie jest również wykluczone zaistnienie współuczestnictwa w sporze. Jako przykład niech posłuży sytuacja, w której co najmniej dwie osoby są autorami naruszającego dobra osobiste artykułu prasowego, a ponadto nie jest możliwe w tej publikacji wyodrębnienie wkładu poszczególnych autorów (występuje tzw. współautorstwo nierozłączne). W takim przypadku, mogą być pozwani wszyscy współautorzy, z tym jednak zastrzeżeniem, że w żądaniu pozwu należy wnieść o nakazanie każdemu z nich z osobna dopełnienia we własnym imieniu określonych czynności tytułem usunięcia skutków naruszenia (np. aby każdy z nich złożył określone oświadczenie, że naruszył dobra osobiste). Natomiast sytuacją, w której mogłoby dojść do współuczestnictwa po stronie czynnej byłby przypadek, w którym określona osoba naruszyłaby cześć kilku niepowiązanych ze sobą osób, w jednym wpisie na portalu społecznościowym. Takie osoby, jako powodowie, mogłyby zatem zawrzeć swoje roszczenia o usunięcie skutków w jednym pozwie – por. M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.), op. cit., rozdział VII, § 4. Jak wskazał Sąd Najwyższy w sytuacji, w której doszło do naruszenia dóbr osobistych publikacją prasową, należałoby skierować żądanie usunięcia skutków, zarówno przeciwko jego autorowi (dziennikarzowi) o nakazanie mu złożenia w konkretnej gazecie stosownego oświadczenia i jednocześnie o zobowiązanie wydawcy tej gazety do jego opublikowania, co również rodzić będzie współuczestnictwo po stronie pozwanej – zob. wyrok SN z dnia 27 września 2018 r., I CSK 581/17, Lex nr 2555777.

⁴⁸ W przypadkach, gdy sprawa rozpoznawana będzie w postępowaniu odrębnym w sprawach własności intelektualnej, pozew skierowany winien zostać nie do wydziału cywilnego sądu okręgowego, lecz właściwego wydziału własności intelektualnej, które zostały utworzone przy wybranych sądach okręgowych – zob. szerzej K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] A. Zieliński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis 2022, art. 755, nb. 3.

⁴⁹ E. Stefańska, [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: Art. 1-477¹⁶, Lex 2022, art. 17, nb. 13. Jednakże w sytuacji gdy powód wprowadzie powołuje się na fakt naruszenia jego dóbr osobistych, lecz dochodzi wyłącznie roszczeń majątkowych, art. 17 pkt 1 k.p.c. nie będzie miał zastosowania i zgodnie z art. 17 pkt 4 k.p.c. właściwość rzeczowa sądu będzie zależna od wartości przedmiotu sporu – tak postanowienie SN z dnia 6 stycznia 1969 r., II CZ 203/68, Lex nr 6436.

wego przekazu⁵⁰, powód może skierować pozew również do sądu właściwego dla własnego miejsca zamieszkania albo siedziby.

Pozew ze sformułowanym żądaniem usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych, winien zawierać elementy obligatoryjne dla tego pisma, wynikające z art. 187 § 1 k.p.c. z tym jednak wyjątkiem, że w związku z niemajątkowym charakterem omawianego roszczenia, nie wskazuje się w tym przypadku ani wartości przedmiotu sporu, ani daty wymagalności roszczenia⁵¹. Oprócz tego, pozew musi spełniać wymogi formalne właściwe dla każdego pierwszego pisma procesowego zawarte w art. 126 – 128¹ k.p.c. Opłata od pozwu w sprawach o ochronę dóbr osobistych w części dotyczącej roszczeń niemajątkowych wynosi, zgodnie z art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁵² 600 zł, której dowód uiszczenia winien stanowić jeden z załączników pozwu⁵³.

Podstawowymi elementami pozwu jest, po pierwsze, wskazanie żądania, a więc określenie, jakiego rozstrzygnięcia powód domaga się od sądu oraz, po

⁵⁰ Kodeks postępowania cywilnego nie zawiera definicji środków masowego przekazu. Jak wskazał SN w postanowieniu dnia z 7 maja 2008 r., III KK 234/07, OSNKW 2008, nr 9, poz. 69, (w którym co prawda rozstrzygana była sprawa karna, lecz przyjęta definicja może być skutecznie przeniesiona na grunt cywilnoprawny), środkami masowego komunikowania będą wszystkie środki, których działanie sprowadza się do masowego przekazywania rozmaitych treści, a więc prasa drukowana, przekaz radiowy i telewizyjny, książka, plakat, film oraz przekaz za pomocą internetu, a także inne tzw. nowe media, które polegają na dostępie do nich indywidualnych użytkowników, którzy mogą występować zarówno w roli nadawców, jak i odbiorców w sposób interaktywny.

⁵¹ M. Manowska, [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: Art. 1–477¹⁶, Lex 2022, art. 187, nb. 19; M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.), op. cit., rozdział VII, § 2. Pomimo tego, że żądanie usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych jest roszczeniem w rozumieniu materialnoprawnym, bezcelowe jest wskazywanie w pozwie daty jego wymagalności. Wymóg ten, jako element obligatoryjny pozwu, dodany został, aby umożliwić sądowi po pierwsze, prawidłowe określenie daty, od której strona powodowa może żądać odsetek oraz, po drugie, dla poczynienia ustaleń co do ewentualnego przedawnienia dochodzonego roszczenia, z uwagi na wprowadzony do Kodeksu cywilnego art. 117¹ k.c. – zob. tak O.M. Piaskowska, [w:], O.M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, Lex 2023, art. 187, nb. 7. Ponadto, jak wskazuje się w orzecznictwie, roszczenie o usunięcie skutków, staje się wymagalne dopiero wraz z uprawomocnieniem się orzeczenia nakładającego na pozwanego obowiązek dopełnienia określonych czynności (ewentualnie jeśli w sentencji orzeczenia wskazano termin na usunięcie skutków naruszenia, roszczenie to staje się wymagalne po uprawomocnieniu się wyroku oraz upływie tego terminu), stąd też w chwili wnoszenia pozwu roszczenie to zawsze będzie niewymagalne – zob. tak, np. wyrok SA w Warszawie z dnia 7 maja 2013 r., I ACa 1335/12, Legalis nr 1048998; wyrok SA w Warszawie z dnia 29 stycznia 2020 r., V ACa 378/19, Legalis nr 2301586.

⁵² Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, (t.j., Dz. U. z 2024 r., poz. 959ze zm.), [dalej: u.k.s.c.].

⁵³ Zob. tak uchwała SN z dnia 16 października 2009 r., III CZP 54/09, Legalis nr 172885. Natomiast w razie dochodzenia w jednym pozwie również roszczeń majątkowych służących ochronie dóbr osobistych, do opłaty w wysokości 600 zł za roszczenia niemajątkowe, należało będzie dodać opłatę od tych roszczeń majątkowych, ustaloną na zasadach określonych w art. 13 u.k.s.c.

drugie, przytoczenie faktów, na jakich opiera on swoje żądanie⁵⁴. W omawianych sprawach, żądanie pozwu powinno zatem zawierać opis konkretnych czynności, jakie pozwany ma podjąć celem usunięcia skutków dokonanego naruszenia⁵⁵. W przypadku, gdy powód dochodzi nakazania pozwanemu złożenia oświadczenia o odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie, powinno ono obejmować nie tylko dosłownie przytoczoną treść oświadczenia, ale także maksymalnie precyzyjnie wskazywać na sposób, miejsce oraz czas jego udostępnienia⁵⁶. Przykładowo zatem, żądając otrzymania prywatnego listu z przeprosinami, warto w pozwie wskazać czy pozwany ma go spisać w całości własnoręcznie, jakie dane ma zawierać podpis oraz na jaki adres należy go dostarczyć. Jeżeli oświadczenie to ma natomiast pojawić się w telewizji, pożądane może być zawarcie informacji w jakiej stacji oraz w ramach jakiego programu lub pasma ma zostać opublikowane, zaś gdy miejscem publikacji ma być strona internetowa, powinno się przytoczyć jej pełną nazwę. W przypadku wyboru jako miejsca publikacji gazety, wskazane byłoby wymienienie jej nazwy oraz podanie numeru strony, na której ma się ono pojawić⁵⁷. W zależności od formy oświadczenia, warto ponadto rozważyć zawarcie w pozwie takich elementów jak, np. daty w jakiej ma nastąpić jego publikacja lub czasu dostępu do niego, rozmiaru i typu czcionki, jaką ma być ono sporządzone, koloru liter i tła, rozmiaru ramki, w jakiej ma się ono mieścić czy też dokładnego miejsca jego położenia⁵⁸.

Jak zauważono, powód w pozwie jest zobligowany również do wskazania podstawy faktycznej żądania, a więc zawarcia w nim opisu - najczęściej w treści uzasadnienia - zdarzenia, z którym wiąże on naruszenie dóbr osobistych. Element ten jest istotny z tego powodu, że sąd w toku rozpoznawania sprawy, nie może rozstrzygać o okolicznościach, które nie zostały przytoczone w pozwie lub powołane w toku procesu. W przeciwnym razie, naruszona zostałaby zasada dyspozytywności uregulowana w art. 321 k.p.c., z której wynikają granice orzekania przez sąd⁵⁹. Powód, opisując zdarzenie faktyczne oraz dowodząc właściwymi dla danego stanu faktycznego środkami, że doszło w jego ramach do na-

⁵⁴ Zob. tak B. Czech, [w:] A. Marciniak, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz do art. 1–366*, Legalis 2016, art. 187, nb. 28.

⁵⁵ Zob. tak J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 159.

⁵⁶ Zob. np. wyrok SN z dnia 22 grudnia 1997 r., II CKN 546/97, Lex nr 33128; wyrok SN z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 431/10, Lex nr 784917. Zob. inaczej, np. B. Kordasiewicz, *Cywilnoprawna ochrona prawa do prywatności*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2000, z. 1, s. 44–45; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne...*, s. 185.

⁵⁷ M. Pazdan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 25; J. Panowicz-Lipska, [w:] M. Gutowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 17; wyrok SN z dnia 17 maja 2013 r., I CSK 540/12, Lex nr 1371720.

⁵⁸ Por. wyrok SN z dnia 10 września 2009 r., V CSK 64/09 Lex nr 585910; wyrok SA w Łodzi z dnia 29 sierpnia 2018 r., I ACa 1390/17, Legalis nr 2221600.

⁵⁹ Zob. K. Górski, [w:] T. Szanciło (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–458*¹⁶, Legalis 2023, art. 321, nb. 10.

ruszenia jego dóbr osobistych, powinien również wskazać na zasięg oraz płaszczyzny tego naruszenia. Będzie to bowiem miało istotny wpływ na możliwość weryfikacji przez sąd, czy żądany sposób jest adekwatny dla usunięcia powstałych skutków⁶⁰. W związku z wprowadzeniem w art. 24 § 1 k.c. domniemania bezprawności, w doktrynie oraz orzecznictwie wskazano, że w sprawie o ochronę dóbr osobistych powód musi wykazać, że doszło do naruszenia skonkretyzowanej wartości niemajątkowej będącej dobrem osobistym⁶¹, zaś na pozwanym spoczywa ciężar udowodnienia, że jego działanie nie było sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego⁶². Co oczywiste, pozwany w toku procesu może również wykazywać, że określone zdarzenie faktyczne, na które powołuje się powód, w ogóle nie miało miejsca.

Sentencja wyroku uwzględniającego powództwo w zakresie obejmującym roszczenie o usunięcie skutków, powinna w sposób maksymalnie precyzyjny oraz kategoriyczny zawierać opis czynności, które mają być dopełnione przez pozwanego. Zapobiegać ma to powstawaniu różnych jej interpretacji na etapie wykonania wyroku⁶³. Powód z treści sentencji, winien bowiem wiedzieć jakiego zachowania może oczekiwać od pozwanego, zaś pozwany, jakie działania musi podjąć, aby prawidłowo wykonać wyrok i nie narazić się na wszczęcie przeciwko niemu postępowania egzekucyjnego⁶⁴. W ramach tego zagadnienia, pojawia się pytanie, czy sąd ma prawo - wbrew wspomnianej zasadzie dyspozytywności wynikającej z art. 321 k.p.c.⁶⁵ - nakazać pozwanemu podjęcie innych działań, aniżeli te żądane przez powoda w pozwie, jeśli w toku postępowania dojdzie do przekonania, że będą one skuteczniejsze dla usunięcia skutków naruszenia dóbr oso-

⁶⁰ Zob. M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.), op. cit., rozdział VII, § 2.

⁶¹ Zob. szerzej co do materialnoprawnych przesłanek dochodzenia niemajątkowych środków ochrony dóbr osobistych, np. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne...*, s. 179–180; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, op. cit., s. 221–222; J. Panowicz-Lipska, [w:] M. Gutowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 4–6.

⁶² Zob., np. A. Cisek, op. cit., s. 70–71; J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 34; wyrok SA w Łodzi z dnia 17 lutego 2017 r., I ACa 1081/16, Lex nr 2282450, zaś co do okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych, np. S. Grzybowski, op. cit., s. 115 i n.; A. Szpunar, op. cit., s. 248.

⁶³ Zob. wyrok SN z dnia 19 stycznia 1982 r., IV CR 500/81, Legalis nr 22943; wyrok SN z dnia 22 grudnia 1997 r., II CKN 546/97, Lex nr 33128. Zob. inaczej co do konieczności kategoriycznego sformułowania sentencji orzeczenia – P. Książak, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), op. cit., art. 24, nb. 86; A. Cisek, op. cit., s. 130.

⁶⁴ Zob. wyrok SN z dnia 18 września 2015 r., I CSK 813/14, Lex nr 1814901.

⁶⁵ Zgodnie z tą zasadą, sąd nie może ani wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Do jej naruszenia, dochodzi zatem zarówno jeśli sąd zasądzi na rzecz powoda więcej aniżeli żądał, a także gdy rozstrzygnie o innym roszczeniu, niż żądała strona, tj. zasądzi inne żądanie lub oprze się na innej podstawie faktycznej – zob. K. Flaga – Gieruszyńska, [w:] A. Zieliński (red.), op. cit., art. 321, nb. 2; J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 161; K. Markiewicz, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 205¹–424¹²*, Legalis 2019, art. 321, nb. 10.

bistych. Rozstrzygając ten problem, w orzecznictwie wskazano, iż w przypadku roszczeń niemajątkowych dużo trudniej jest wyznaczyć granice żądania powoda, niż w sprawach majątkowych, w których chociażby istnieje obowiązek oznaczania wartości przedmiotu sporu⁶⁶. Stąd należy uznać, że w sprawach o usunięcie skutków, sąd winien być związany zarówno rodzajem dobra osobistego, o którego ochronę występuje powód, a także podstawą faktyczną dochodzonego roszczenia, co oznacza, że nie może brać pod uwagę zdarzeń niepowoływanych przez niego w toku procesu⁶⁷. Natomiast, co do samej treści żądania, sąd ma prawo nakazać pozwanemu dopełnienie innej, lecz zbliżonej charakterem czynności względem zawartej w pozwie, jednak wyłącznie za wyraźną zgodą powoda⁶⁸. Co jednak istotne, ingerując w treść żądania, sąd nie może zasądzić innego niż wnioskowanego środka ochrony tych wartości. Jeżeli zatem powód zażądał w pozwie zobowiązania pozwanego do złożenia odpowiedniego oświadczenia, sąd nie może w sentencji wyroku orzec o obowiązku powstrzymania się (zaniechania) określonych działań⁶⁹.

Pozostając w ramach zasygnalizowanego problemu, należy zauważyć, że w doktrynie i orzecznictwie można znaleźć liczne wypowiedzi dotyczące zakresu dopuszczalnej ingerencji przez sąd w treść oraz formę żądanego przez powoda oświadczenia usuwającego skutki naruszenia dóbr osobistych⁷⁰. W odniesieniu do treści oświadczenia przyjęto, iż sąd może ją kształtować, jednak w ograniczonym zakresie, niewpływającym na jej istotę. Dopuszczalne jest, np. uściślenie oraz wyeliminowanie określonych sformułowań, nadanie tekstowi przejrzystości i poprawności pod względem językowym, a także ograniczenie jego zakresu⁷¹. Zauważono zarazem, że w niektórych przypadkach, sąd może być nawet zobligowany do dokonania modyfikacji treści oświadczenia, w szczególności jeżeli sformułowana będzie ona w sposób niewłaściwy, niewyraźny lub nieprecyzyjny, bądź też gdy zawierać będzie błędy ortograficzne, gramatyczne lub fragmenty obraźliwe⁷². Ponadto treść zasądzanego oświadczenia, uwzględnić winna również wyniki postępowania dowodowego. Przykładowo, gdy w pozwie żądano zo-

⁶⁶ Wyrok SN z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 549/14, Lex nr 1771518.

⁶⁷ Por. wyrok SA w Poznaniu z dnia 7 listopada 2019 r., I ACa 120/19, Legalis nr 2895212; wyrok SN z dnia 22 września 2020 r., I CSK 632/18, Legalis nr 2481077.

⁶⁸ Por. J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 165; wyrok SN z dnia 11 marca 2016 r., I CSK 90/15, Legalis nr 1446211.

⁶⁹ Zob. tak wyrok SN z dnia 16 lutego 2005 r., IV CK 519/04, OSNC 2005, nr 9, poz. 165.

⁷⁰ Zob. J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 161; J. Panowicz-Lipska, [w:] M. Gutowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 17; wyrok SN z dnia 10 listopada 2016 r., IV CSK 42/16, Lex nr 2160749.

⁷¹ Zob. tak S. Kalus, [w:] M. Fras, M. Habdas (red.), op. cit., art. 24, nb. 9 oraz cytowane tam orzecznictwo, a także, np. wyrok SN z dnia 22 grudnia 1997 r., II CKN 546/97, Lex nr 33128; wyrok SN z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 393/10, Lex nr 936486.

⁷² Zob. wyrok SA w Łodzi z dnia 13 grudnia 2019 r., I ACa 6/19, Legalis nr 2526152; wyrok SO w Płocku z dnia 20 marca 2021, I C 167/21 Legalis nr 2634421.

bowiązania do złożenia oświadczenia, zgodnie z którym pozwany dokonał naruszenia umyślnie, zaś sąd ustalił w toku postępowania, że miało ono charakter nieumyślny, wprowadzenie odpowiednich zmian będzie konieczne⁷³. Jeśli chodzi natomiast o możliwość ingerencji w żadaną przez powoda formę oświadczenia, to w orzecznictwie przyjęto, iż wnioszek powoda w tym zakresie w ogóle nie wiąże sądu⁷⁴. Oznacza to, że organ ten jest uprawniony do dokonania samodzielnego wyboru miejsca i sposobu publikacji, nawet spośród form niewskazanych przez powoda. Sąd winien przy tym brać pod uwagę, aby oświadczenie to mogło trafić do tego samego kręgu osób, do którego uprzednio dotarły treści będące źródłem naruszenia⁷⁵, a nadto dostosować jego formę do wymagań edytorskich i technicznych właściwych dla danego środka przekazu, za pomocą którego ma być opublikowane⁷⁶.

2.2. Zabezpieczenie roszczenia

Celem uzyskania tymczasowej i natychmiastowej ochrony prawnej przez powoda, jeszcze przed prawomocnym rozstrzygnięciem sprawy, w pozwie (a także w odrębnym piśmie złożonym przed lub po wszczęciu postępowania) może zostać zawarty wniosek o zabezpieczenie dochodzonego roszczenia⁷⁷. Przesłankami jego udzielenia są, zgodnie z art. 730¹ k.p.c., uprawdopodobnienie go przez powoda, a także wykazanie interesu prawnego w uzyskaniu zabezpieczenia⁷⁸. Ponieważ - jak już ustalono - roszczenie o usunięcie skutków ma charakter niemajątkowy, do jego zabezpieczenia stosowane będą, obok przepisów ogólnych

⁷³ Zob., np. wyrok SN z dnia 28 czerwca 2007 r., IV CSK 115/07, Lex nr 358817; wyrok SN z dnia 28 marca 2018 r., IV CSK 317/17, Lex nr 2521617.

⁷⁴ Tak J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 163; wyrok SN z dnia 11 marca 2016 r., I CSK 90/15, Legalis nr 1446211. Zob. też wyrok SA w Łodzi z dnia 29 sierpnia 2018 r., I ACa 1390/17, Legalis nr 2221600, w którym sąd zmienił miejsce publikacji z gazety na konkretną stronę internetową.

⁷⁵ J. Panowicz-Lipska, [w:] M. Gutowski (red.), op. cit., art. 24, nb. 17.

⁷⁶ Zob., np. wyrok SN z dnia 11 kwietnia 2006 r., I CSK 159/05, Lex nr 371773; wyrok SN z dnia 27 marca 2013 r., I CSK 518/12, Lex nr 1438568.

⁷⁷ Zob. M. Salomonowicz, [w:] M. Rzewuski (red.), *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2020, s. 511. Jednak w przypadku złożenia wniosku o zabezpieczenie w innym piśmie niż wszczynającym postępowanie, należy uiścić od niego opłatę w wysokości 100 zł (art. 68 pkt 1 u.k.s.c.). Ponadto zgodnie z art. 733 k.p.c., w razie udzielenia zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania, sąd obowiązany jest oznaczyć termin, w którym należy wnieść pismo wszczynające postępowanie pod rygorem upadku zabezpieczenia.

⁷⁸ Szerzej co do przesłanek udzielenia przez sąd zabezpieczenia roszczenia zob., np. T. Partyk, [w:] O.M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz aktualizowany*, Lex 2023, art. 730¹, nb. 9 i n.; E. Stefańska, [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 2: Art. 478–1217, Lex 2022, art. 730¹, nb. 6 i n.; J. Jagieła, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 4: *Komentarz. Art. 730–1095¹*, Legalis 2020, art. 730¹, nb. 2 i n.

dotyczących postępowania zabezpieczającego (art. 730 k.p.c. – 746 k.p.c.), regulacje zawarte w art. 755 k.p.c. i nast., odnoszące się do zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych. W tego rodzaju sprawach, powód może wskazać we wniosku najbardziej - jego zdaniem - adekwatny sposób zabezpieczenia, ponieważ ich katalog w przypadku tego rodzaju roszczeń, ma charakter otwarty⁷⁹. Jak wskazuje się w orzecznictwie, zabezpieczenie roszczenia o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych, może polegać w szczególności na: nakazaniu pozwanemu umieszczenia określonej wzmianki o toczącym się postępowaniu w treści opublikowanego przez niego artykułu w internecie⁸⁰, zobowiązanie pozwanego do zablokowania innym użytkownikom dostępu do określonej publikacji internetowej⁸¹, czy nakazanie pozwanemu usunięcia artykułu lub wpisu z portalu internetowego⁸².

Należy ponadto zauważyć, że ustawodawca w art. 755 § 2 k.p.c. uregulował szczególny sposób zabezpieczenia roszczeń w sprawach o ochronę dóbr osobistych. Przewiduje on możliwość żądania, aby sąd zakazał pozwanemu wydawania publikacji zawierających określone informacje, mogące stanowić bezprawne naruszenie dóbr osobistych powoda. Sąd w postanowieniu o udzieleniu takiego zabezpieczenia powinien określić jakich konkretnie treści zakazuje publikować pozwanemu, gdyż nie jest możliwe wydanie całkowitego zakazu publikacji o danej osobie czy jej działalności⁸³. Ponadto celem uzyskania takiego zabezpieczenia, powód winien również wykazać – oprócz ogólnych przesłanek z art. 730¹ k.p.c. - że nie będzie ono sprzeczne z ważnym interesem publicznym⁸⁴. Sąd udzielając zabezpieczenia może, zgodnie z art. 755 § 2 k.p.c, zakazać publikacji wyłącznie na oznaczony – maksymalnie roczny – okres, który może być przedłużany o kolejne roczne okresy, o ile postępowanie rozpoznawcze nie zostanie jeszcze ukończone.

⁷⁹ Tak, np. E. Stefańska, [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania...*, art. 755, nb. 3. Jak wskazano w literaturze, sąd nie jest związany wnioskiem uprawnionego, co do sposobu zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych w ten sposób, że może zastosować łagodniejszy sposób zabezpieczenia aniżeli wnioskowany, nie może jednak zastosować środka surowszego – zob. tak K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] A. Zieliński (red.), *op. cit.*, art. 755, nb. 3.

⁸⁰ Zob. postanowienie SO w Warszawie z dnia 29 marca 2021 r., I C 1521/21, Legalis nr 2560034.

⁸¹ Zob. postanowienie SO w Warszawie z dnia 27 sierpnia 2020 r., I C 1925/20, Legalis nr 2470894.

⁸² Zob. postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2017 r., I ACz 1168/17, Legalis nr 1657078.

⁸³ Zob. tak I. Gil, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Legalis 2023, art. 755, nb. 4.

⁸⁴ M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.), *op. cit.*, rozdział VII, § 7; postanowienie SO w Warszawie z dnia 27 sierpnia 2020 r., I C 1923/20, Legalis nr 2479492.

3. Egzekucja wyroku nakazującego usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych

3.1. Uwagi ogólne

Jak ustalono na wstępie rozważań, w przypadku gdy pozwany nie wykonuje stwierdzonego prawomocnym wyrokiem sądu obowiązku usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych, powód może dochodzić realizacji swoich praw na drodze przymusowej, tj. w postępowaniu egzekucyjnym⁸⁵. Nie powinno budzić wątpliwości, iż w związku z niemajątkowym charakterem omawianego roszczenia, do jego egzekucji stosowane będą - obok przepisów ogólnych dotyczących przymusowego wykonania orzeczeń zapadłych w sprawach cywilnych (art. 758 k.p.c. - 843 k.p.c.) - regulacje zawarte w ramach przepisów dotyczących egzekucji świadczeń niepieniężnych z art. 1041 k.p.c. - 1059 k.p.c. Ich analiza prowadzi do wniosku, iż w sprawach o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych, mogą mieć zastosowanie dwa sposoby egzekucji, zaś wybór konkretnego z nich, będzie zależał od charakteru obowiązku nałożonego przez sąd na naruszcyciela⁸⁶. Pierwszy z zasygnalizowanych sposobów, uregulowany w art. 1049 k.p.c., dotyczy egzekucji tzw. czynności zastępowalnych. Służy on przymusowemu wykonaniu orzeczeń, w których na pozwanego (dłużnika) nałożono obowiązek wykonania czynności, które z powodzeniem może wykonać także osoba trzecia, bez uszczerbku dla interesów powoda (wierzyciela)⁸⁷. Przy kwalifikowaniu czynności jako zastępowalnej, istotne jest poczynienie ustalenia, czy w razie zrealizowania orzeczonego obowiązku przez inną osobę niż dłużnik, może zostać osiągnięty taki sam rezultat, jak w przypadku wykonania go osobiście przez zobowiązanego⁸⁸. Natomiast drugi sposób egzekucji, mogący mieć zastosowanie do przymusowego wykonania orzeczenia nakazującego usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych, uregulowany został w art. 1050 k.p.c. i dotyczy egzekucji tzw. czynności niezastępowalnych. Na podstawie tego przepisu, egzekwowane jest wykonanie tych obowiązków, których spełnienie zależy wyłącznie od woli dłużnika. W tych przypadkach bowiem, ze względu na charakter zasądzonych czynności, tylko indywidualnie oznaczona osoba ma fizyczną lub prawną możliwość

⁸⁵ M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.), op. cit., rozdział VII, § 7; J. Derlatka, [w:] M. Rzewuski (red.), op. cit., s. 522.

⁸⁶ M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.), op. cit., rozdział VII, § 7.

⁸⁷ Zob. K. Szczechowicz, *Wybrane aspekty egzekucji czynności zastępowalnych*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 7, Legalis.

⁸⁸ Zob. tak. I. Gil, G. Sikorski, [w:] K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 8: *Komentarz*, Warszawa 2021, s. 1439.

faktycznego ich wykonania, np. ze względu na określone uzdolnienia, wiedzę lub umiejętności⁸⁹.

Odnosząc powyższe rozważania na grunt roszczenia o usunięcie skutków, należy uznać, iż o tym, który ze wskazanych sposobów egzekucji stosowany ma być w konkretnym stanie faktycznym, winien decydować rzeczywisty charakter czynności zawartej w tytule wykonawczym. Przykładowo zatem, jeśli na naruszczenia dóbr osobistych, nałożono obowiązek usunięcia danych osobowych wierzyciela z określonego zbioru, czynność ta będzie egzekwowana w ramach egzekucji czynności niezastępowalnych, gdyż inne osoby niż dłużnik, nie będą miały dostępu do platformy, na której je zarejestrowano. Natomiast, jeśli w sprawie o naruszenie kultu pamięci zmarłej, sąd nakaże pozwanemu zmianę napisu na nagrobku lub dokonanie jego przebudowy, obowiązek ten z powodzeniem może zrealizować również osoba trzecia, a zatem zastosowanie znajdzie art. 1049 k.p.c.

3.2. Egzekucja obowiązku złożenia oświadczenia w odpowiedniej formie i treści po zmianie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego

Ponieważ - jak już sygnalizowano - w praktyce najczęściej wykorzystywanym, niemajątkowym sposobem usuwania skutków naruszenia dóbr osobistych jest żądanie nakazania pozwanemu złożenia oświadczenia w odpowiedniej formie i o odpowiedniej treści, a także w związku z istotną zmianą przepisów w tym zakresie, dalsze rozważania warto poświęcić aktualnie obowiązującym, szczególnym zasadom egzekucji wskazanego obowiązku. We wprowadzeniu zwrócono uwagę, że do czasu wejścia w życie nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, zasadą było stosowanie do egzekucji tej czynności – o ile umożliwiał to jej faktyczny charakter - przepisu art. 1049 k.p.c. Na mocy tej regulacji, wierzyciel w razie bierności dłużnika mógł uzyskać od sądu upoważnienie do samodzielnego zlecenia publikacji oświadczenia w formie i treści przewidzianej w wyroku. Natomiast wraz z dodaniem nowej jednostki redakcyjnej, tj. § 4 do art. 1050 k.p.c., dokonano zmiany dotychczasowej praktyki orzeczniczej⁹⁰, wprowadzając

⁸⁹ Zob., np. A. Żurowicz, *Tryb egzekucji sądowej czynności niezastępowalnych*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 14, s. 736 i wskazana tam literatura; U. Moszczyńska, *Wybrane aspekty egzekucji czynności niezastępowalnych*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2020, nr 4, Legalis.

⁹⁰ Sąd Najwyższy uchwałą z dnia 28 czerwca 2006 r. (III CZP 23/06) zapoczątkował linię orzeczniczą, zgodnie z którą czynność polegającą na złożeniu omawianego oświadczenia należy traktować jako zastępowalną i egzekwować na zasadach określonych w art. 1049 k.p.c. Sąd ten odszedł tym samym od utrwalonego ówczesnie poglądu, iż taki sposób usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych, traktowany winien być jako przykład czynności niezastępowalnej. Podjęcie tej uchwały spotkało się wówczas z licznymi głosami krytyki przedstawicieli doktryny – zob., np. K. Knoppek, *Naruszenie dóbr osobistych – egzekucja świadczeń niepieniężnych – glosa – III CZP 23/06*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 17, Legalis; W. Kowalski, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 23/06*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007, nr 4, s. 93 i n. Należy jednak zauważyć, iż pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy, pomimo tych

zarazem szczególne - stosowane wyłącznie do tego obowiązku - zasady jego egzekucji⁹¹. Powyższa teza wynika z samej treści uzasadnienia projektu nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego. Wskazano w nim bowiem, iż możliwość umocowania wierzyciela na podstawie art. 1049 k.p.c. do - jak to określono - „samodzielnego przeproszenia siebie”, nie zapewni mu rzeczywistej satysfakcji moralnej, którą dać mu może wyłącznie osobiste złożenie oświadczenia przez dłużnika⁹². Dlatego też uznano, iż należy odejść od utrwalonej, lecz „wadliwej praktyki” i wprowadzić z mocy samego przepisu zasadę, iż egzekucja orzeczeń nakazujących złożenie omawianego oświadczenia - niezależnie od ich faktycznego

głosów, stał się dominujący w orzecznictwie – M. Kierska, T. Marek, *Egzekucja sądowa...*, Legalis. Trafnie bowiem Sąd Najwyższy wskazał, iż publikacja oświadczenia, z punktu widzenia prawnego, ma na celu przede wszystkim skorygowanie obrazu osoby dotkniętej naruszeniem dobra osobistego w oczach osób trzecich, a dopiero, w dalszej kolejności, spełniać ma aspekt psychologiczny. Ponieważ zatem zarówno forma, jak i treść oświadczenia są wyraźnie wskazane w treści orzeczenia, z punktu widzenia podstawowego celu, jakim jest usunięcie skutków naruszenia (co w większości przypadków będzie możliwe jeśli dotrze do szerszego kręgu osób), nie ma znaczenia, czy opublikowanie go zleci dłużnik czy osoba trzecia, w tym wierzyciel – zob. tak P. Grzegorzczak, [w:] K. Ślęzak (red.), *Uwagi o egzekucji wyroku uwzględniającego roszczenie o złożenie oświadczenia w razie dokonanego naruszenia dóbr osobistych*, „Studia i Analizy Sądu Najwyższego, Tom I”, Lex 2007; M. Pecyna, *Nieudolne usiłowanie...*, Rzeczpospolita, wydanie elektroniczne.

⁹¹ Podstawowy sposób egzekucji czynności niezastępowalnych przewidują art. 1050 § 1 k.p.c. oraz z art. 1050 § 3 k.p.c. Zgodnie ze wskazanymi regulacjami, gdy istnieje już tytuł wykonawczy, zaś dłużnik nadal nie wykonuje nałożonego na niego obowiązku, sąd na wniosek wierzyciela, po wysłuchaniu stron, wyznacza dłużnikowi dodatkowy termin do jego wykonania i jednocześnie zagraża mu grzywną na wypadek dalszej jego bierności. Bezskuteczny upływ tego terminu, pozwala wierzycielowi złożyć wniosek, tym razem już o nałożenie na dłużnika grzywny i wyznaczenie mu kolejnego terminu do wykonania nakazanej czynności, z zagrożeniem surowszą grzywną. Grzywny te - na wniosek wierzyciela - mogą być następnie nakładane przez sąd na dłużnika wielokrotnie, aż do momentu wykonania przez niego obowiązku, z tym jednak ograniczeniem, że ich suma nie może przekroczyć miliona złotych. Ponadto zgodnie z art. 1053 § 1 k.p.c. sąd wymierzając dłużnikowi grzywnę, orzeka jednocześnie, w tym samym postanowieniu, o zamianie grzywny na areszt, co skutkuje tym, że z chwilą jej niezapłacenia w wyznaczonym terminie, obowiązek zapłaty ulega przekształceniu w obowiązek poddania się aresztowi, bez konieczności składania kolejnego wniosku przez wierzyciela i wydawania kolejnego postanowienia. Areszt ten może łącznie trwać nawet do 6 miesięcy – zob. np. M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 459–1217*, Legalis 2023, art. 1050, nb. 1 i n.; A. Adamczuk, [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 2: *Art. 478–1217*, Lex 2022, art. 1050, nb. 4–6.

⁹² Zob. *uzasadnienie projektu ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, Dz.U. 2023 poz. 61, s. 68–72 – źródło: <https://www.sejm.gov.pl> [dostęp: 24.09.2024]. Zob. też komunikat z dnia 31 stycznia 2023 r. opublikowany na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości, *Oświadczenie w sprawie nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego* – źródło <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/oswiadczenie-w-sprawie-nowelizacji-kodeksu-postepowania-cywilnego> [dostęp: 24.09.2024], w którym wskazano, że nowelizacja przepisów wprowadza uniwersalną zasadę dla wszystkich tego rodzaju spraw.

charakteru - prowadzona ma być na zasadach określonych w art. 1050 k.p.c. z uwzględnieniem rozwiązań zawartych w nowym § 4 tego przepisu.

W uzasadnieniu tym nie wskazano jednak przekonującego argumentu, który mógł stanowić impuls do wprowadzenia zmian legislacyjnych w zakresie egzekucji złożenia omawianego oświadczenia. Nie powołano się w szczególności na mankament uprzednio obowiązujących regulacji, związany z tym, że postanowienie sądu, które umocowywało wierzyciela do samodzielnego zamieszczenia na swój koszt nakazanego oświadczenia usuwającego skutki naruszenia dóbr osobistych, nie zawierało w swej treści maksymalnej kwoty zlecanej przez niego publikacji⁹³. Rozwiązanie to połączone z narzucaniem przez nadawców telewizyjnych, wydawców portali internetowych i czasopism zbyt wygórowanych cen zamieszczenia takich oświadczeń, skutkowało niejednokrotnie w poprzednim stanie prawnym zasądzeniem przez sąd od dłużnika na rzecz wierzyciela obowiązku zwrotu nieproporcjonalnie wysokich sum pieniężnych, co łamało wymóg niestosowania wobec naruszcziela nadmiernej represji⁹⁴.

W świetle aktualnie obowiązujących przepisów, jeśli dłużnik nie składa nakazanego wyrokiem oświadczenia, wierzyciel może wszcząć postępowanie egzekucyjne składając stosowny wniosek do sądu rejonowego, w którego okręgu czynność dłużnika ma być wykonana (art. 758 k.p.c. w zw. z art. 1050 § 1 k.p.c.). Wniosek ten powinien spełniać wymogi formalne przewidziane dla pierwszego pisma procesowego w sprawie (odpowiednio stosowane art. 126 – 128¹ k.p.c.⁹⁵), a także zawierać określenie świadczenia dłużnika. W omawianym przypadku, będzie to dokładny opis oświadczenia jakie ma zostać złożone. We wniosku, wierzyciel winien ponadto zawrzeć żądanie co do podstawy prowadzonej egzekucji. Jak bowiem trafnie zauważono w doktrynie, podstawowy sposób egzekucji czynności niezastępowalnych przewiduje art. 1050 k.p.c., który zakłada, że jeśli dłużnik nie spełnia swojego świadczenia (nie składa oświadczenia), sąd na wniosek wierzyciela, zagrozi mu grzywną oraz wyznaczy dodatkowy termin do dobrowolnego wykonania nałożonego na niego obowiązku. Alternatywnie jednak⁹⁶, zgod-

⁹³ Por. M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1049, nb. 26. W uprzednio obowiązującym stanie prawnym wierzyciel mógł ponadto na podstawie art. 1049 § 1 zd. 2 k.p.c. żądać przyznania mu przez sąd, jeszcze przed zleceniem publikacji oświadczenia, odpowiedniej sumy potrzebnej do wykonania tej czynności.

⁹⁴ P. Szymaniak, *Kaczyński zapłaci Sikorskiemu 700 tys. zł? Nagły skok ceny przeprosin*, portal Forsal.pl., wydanie elektroniczne z dnia 5 grudnia 2022 r. – źródło <https://forsal.pl/gospodarka/aktualnosci/artykuly/8602204,kaczyński-sikorski-przeprosiny-cennik.html> [dostęp: 24.09.2024].

⁹⁵ J. Jankowski, [w:] J. Jankowski (red.) *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 730–1217*, Legalis 2019, art. 796, nb. 2.

⁹⁶ Jak wskazano w starszym orzecznictwie, sąd związany jest wnioskiem wierzyciela co do sposobu przeprowadzenia egzekucji, chyba że dojdzie do przekonania, iż zasadna jest egzekucja z innej podstawy prawnej niż tego zażądał wierzyciel. W takim wypadku, sąd ten stosuje środki przymuszające przewidziane we właściwym przepisie, bez względu na treść wniosku wierzyciela – zob. postanowienie SN z dnia 20 grudnia 1988 r., III CRN 429/88, OSNC 1991/1/11. Ak-

nie z treścią art. 1050¹ § 1 k.p.c., sąd na wniosek wierzyciela może, zamiast grzywną, zagrozić dłużnikowi nakazaniem zapłaty na rzecz wierzyciela określonej sumy pieniężnej za każdy dzień zwłoki w wykonaniu czynności⁹⁷. Niezależnie od wybranej podstawy egzekucji warto, aby we wniosku o wszczęcie egzekucji wierzyciel oznaczył wysokość proponowanej grzywny albo sumy pieniężnej, a także termin, jaki sąd ma wyznaczyć dłużnikowi do dobrowolnego wykonania czynności, z bezskutecznym upływem którego nałoży na niego grzywnę (art. 1050 k.p.c.) albo nakaże zapłatę sumy pieniężnej wierzycielowi (art. 1050¹ k.p.c.)⁹⁸. Załącznikami do wniosku o wszczęcie egzekucji winny być, po pierwsze, oryginał tytułu wykonawczego oraz, po drugie, dowód uiszczenia opłaty w wysokości 200 zł, której wysokość wprost wynika z art. 70 pkt 3 u.k.s.c.

Po złożeniu przez wierzyciela wniosku - niezależnie od wybranej przez niego podstawy egzekucji (1050 k.p.c. albo 1050¹ k.p.c.) - sąd, zgodnie z art. 805 k.p.c., zawiadamia dłużnika o wszczęciu postępowania egzekucyjnego i zarządza wysłuchanie stron, które może zostać przeprowadzone albo na posiedzeniu jawnym, albo zgodnie z art. 760 § 2 k.p.c. na piśmie⁹⁹. Wysłuchanie to ma na celu, przede wszystkim ustalenie okoliczności wpływających na wysokość grzywny lub sumy pieniężnej, których zapłaty ma zagrozić sąd¹⁰⁰. Co istotne, na tym etapie, badaniu nie podlega fakt wykonania przez dłużnika obowiązku określonego w tytule wykonawczym, gdyż taki zarzut może być wyłącznie przedmiotem powództwa przeciwegzekucyjnego wytoczonego przeciwko wierzycielowi na pod-

tualnie za dominujące trzeba jednak uznać stanowisko, że sąd jako organ egzekucyjny, jest związany wnioskiem wierzyciela, co do wskazanego sposobu egzekucji, chyba że wybrał on nieprawidłowy sposób egzekucji, np. wszczął postępowanie o egzekucję oświadczenia usuwającego skutki naruszenia dóbr osobistych na podstawie art. 1049 k.p.c., traktując je jako czynność zastępowalną. Natomiast w przypadku wyboru pomiędzy egzekucją w trybie art. 1050 lub art. 1050¹, sąd jest związany wnioskiem wierzyciela – zob. M. Krakowiak, [w:] J. Jankowski (red.) *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 730–1217*, Legalis 2019, art. 1050¹, nb. 6; U. Moszczyńska, op. cit., Legalis; Zob. też pogląd dopuszczający ingerencję we wniosek wierzyciela w wyjątkowych wypadkach – M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1050¹, nb. 2, a także pogląd zgodnie z którym sąd w ogóle nie jest związany w takim przypadku wnioskiem wierzyciela – M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.) op. cit., rozdział VII, § 7.

⁹⁷ Zob. M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1050, nb. 10. Wierzyciel winien ponadto wskazać za jaki okres domaga się zapłaty sumy pieniężnej (odpowiadać powinien on maksymalnie okresowi pozostawania dłużnika w zwłoce) – tak U. Moszczyńska, op. cit., Legalis. Należy zauważyć, że wskazane sposoby mają charakter alternatywny, zatem wierzyciel nie może zmienić wniosku w tym zakresie w toku postępowania egzekucyjnego – tak I. Kunicki, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 4: *Komentarz. Art. 730–1095*¹, Legalis 2020, art. 1050¹, nb. 2.

⁹⁸ M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1050, nb. 11.

⁹⁹ M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.), op. cit., § 7; U. Moszczyńska, op. cit., Legalis; M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1050, nb. 5.

¹⁰⁰ M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1050¹, nb. 4.

stawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.¹⁰¹. Sąd uwzględniając wniosek wierzyciela wydaje postanowienie, w którym wyznacza dłużnikowi dodatkowy, realny termin do dobrowolnego wykonania czynności¹⁰² oraz, w zależności od wybranej podstawy egzekucji, zagraża dłużnikowi grzywną do piętnastu tysięcy złotych (art. 1050 k.p.c.) albo nakazaniem zapłaty na rzecz wierzyciela określonej sumy pieniężnej za każdy dzień zwłoki (1050¹ k.p.c.). Kwoty te sąd każdorazowo określa w treści orzeczenia. Ponieważ w ustawie nie wskazano ani dolnej, ani górnej granicy sumy pieniężnej, sąd ustalając jej wysokość powinien uwzględnić interesy stron, tj. aby zapewniała ona wykonalność obowiązku i zarazem nie obciążała dłużnika ponad miarę¹⁰³.

Gdy wierzyciel wybrał jako podstawę egzekucji art. 1050 k.p.c., polegający na zagrożeniu dłużnikowi grzywną, to w przypadku bezskutecznego upływu terminu do złożenia oświadczenia, sąd obligatoryjnie - zgodnie z treścią art. 1050 § 4 k.p.c. - wymierzy ją postanowieniem w wysokości do piętnastu tysięcy złotych oraz nakaze zamieszczenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym ogłoszenia, odpowiadającego treści zawartego w sentencji wyroku oświadczenia, na koszt naruszcyciela¹⁰⁴. Ogłoszenie oświadczenia w MSiG skutkować będzie, w świetle omawianej regulacji, wygaśnięciem roszczenia stwierdzonego tytułem wykonawczym w opublikowanym zakresie. Oznacza to, że osoba, której dobra osobiste zostały naruszone, po publikacji w MSiG nie będzie mogła w żaden sposób dochodzić rzeczywistego wykonania obowiązku w formie przewidzianej w treści sentencji orzeczenia. A zatem, po ukazaniu się takiego oświadczenia, postępowanie egzekucyjne zostanie ukończone.

Natomiast w przypadku, gdy we wniosku o wszczęcie egzekucji, wierzyciel zamiast nałożenia na dłużnika grzywny, zażądał na podstawie art. 1050¹ k.p.c. zagrożenia mu nakazaniem zapłaty na swoją rzecz sumy pieniężnej, to po bezskutecznym upływie dodatkowego terminu do wykonania czynności, sąd na wniosek wierzyciela wyda postanowienie o nakazaniu dłużnikowi zapłaty odpo-

¹⁰¹ Zob. tak I. Kunicki, [w:] A. Marciniak (red.), op. cit., art. 1050¹, nb. 13; A. Adamczuk, [w:] M. Manowska (red.), op. cit., art. 1050¹, nb. 13; Ze względu na wyłączenie ustawowe, wierzyciel nie może również ani żądać od sądu nałożenia na dłużnika kolejnych grzywien na podstawie art. 1052 k.p.c., które przymusiłyby go do wykonania obowiązku, zgodnie z treścią tytułu wykonawczego. Wyłączono również możliwość zamiany grzywny na areszt na podstawie art. 1053 k.p.c.

¹⁰² M. Romańska, [w:] M. Romańska (red.), op. cit., rozdział VII, § 7.

¹⁰³ M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1050¹, nb. 4.

¹⁰⁴ K. Drozdowicz, *Publikacja oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym w sprawach o naruszenie dóbr osobistych – uwagi na tle art. 1050 § 4 k.p.c.*, „Monitor Prawniczy” 2023, nr 6, Legalis. W przypadku, gdy dłużnik nie uiszcza dobrowolnie kosztów publikacji, podlegają one egzekucji na zasadach szczegółowo określonych w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 lipca 2016 r. w sprawie sposobu prowadzenia egzekucji grzywien i kar pieniężnych orzeczonych w postępowaniu cywilnym, a także kosztów sądowych w sprawach cywilnych, przysługujących Skarbowi Państwa, (Dz.U. 2016 poz. 1227).

wiedniej sumy. Co istotne, postanowienie to jest tytułem wykonawczym, a więc celem egzekwowania wynikającej z niego kwoty pieniężnej, nie ma potrzeby nadawania mu klauzuli wykonalności. W przypadku, gdy - pomimo nakazania zapłaty sumy pieniężnej - dłużnik nadal nie będzie składał nakazanego oświadczenia, wierzyciel jest uprawniony do ponawiania wniosków, w których będzie żądać nakazywania przez sąd zapłaty na jego rzecz kolejnych sum pieniężnych za dalsze okresy zwłoki. Ponieważ przepisy nie wprowadzają żadnego ograniczenia czasowego, kwotowego ani ilościowego co do wniosków o nakazanie zapłaty sumy pieniężnej, należy przyjąć, iż wierzyciel może je ponawiać, aż do momentu wykonania obowiązku przez dłużnika¹⁰⁵.

3.3. Ocena zmian legislacyjnych wprowadzonych do Kodeksu postępowania cywilnego

Podjmując próbę oceny wprowadzonego do Kodeksu postępowania cywilnego art. 1050 § 4 k.p.c., należy zgodzić się, że regulacja ta jest sprzeczna z podstawową zasadą prawa cywilnego, zakładającą konieczność zapewnienia ochrony - w równym stopniu - osobowości każdego człowieka. Przepis ten bowiem nie tylko nie gwarantuje należytej ochrony wartościom niemajątkowym ściśle związanym z człowiekiem, ale wręcz otwiera pole do ich naruszenia¹⁰⁶. Regulacja ta jest również nie do pogodzenia z konstytucyjnymi prawami człowieka i obywatela, wynikającymi w szczególności z art. 30 Konstytucji RP oraz 47 Konstytucji RP¹⁰⁷. Po pierwsze, można sformułować tezę, iż skutkiem wprowadzenia omawianych przepisów będzie niewykonywanie przez dłużników wyroków, a więc nieskładanie przez nich oświadczeń usuwających skutki naruszenia dóbr osobistych¹⁰⁸. Z samych już przyczyn finansowych, dłużnikom będzie bardziej opłacało się uiścić grzywnę, nawet w maksymalnej wysokości piętnastu tysięcy złotych, niż ponosić nierzadko kilkukrotnie wyższe niż grzywna koszty publikacji

¹⁰⁵ M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1050¹, nb. 4 i 5; I. Kunicki, [w:] A. Marciniak (red.), op. cit., art. 1050¹, nb. 18.

¹⁰⁶ Zob. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne...*, s. 17; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, op. cit., s. 39. Zasadę tę – pomimo tego, że odnosi się wyłącznie do osób fizycznych - odpowiednio należy również stosować do osób prawnych i tzw. ułomnych osób prawnych. W rzeczywistości bowiem, wskazane jednostki organizacyjne są jedną z form działania ludzi – są tworzone przez nich w określonym, ponadindywidualnym celu i bez określonej organizacji ludzkiej nie mogłyby ani powstać, ani działać w obrocie. Podmioty te stanowią zatem wyłącznie wykreowaną przez ustawodawcę konstrukcję prawną, której zadaniem jest kształtowanie i ułatwianie wykonywania zbiorowej działalności przez ludzi – por. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne...*, s. 190; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, op. cit., s. 241. Dlatego też wprowadzone zmiany również powodują ograniczenie ochrony dóbr osobistych przysługujących tym podmiotom.

¹⁰⁷ J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 179.

¹⁰⁸ M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1050, nb. 10; K. Drozdowicz, op. cit., Legalis; J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 172.

oświadczenia. Może to rodzić pokusę do celowego naruszania dóbr osobistych, gdyż - przynajmniej na gruncie prawa cywilnego - będzie za to grozić stosunkowo niewielka kara, a korzyścią może okazać się, np. wyeliminowanie konkurencyjnego podmiotu z rynku, życia politycznego, naukowego, społecznego etc.¹⁰⁹.

Po drugie, zawarty w uzasadnieniu projektu ustawy argument, jakoby oświadczenie zamieszczone w MSiG mogło być następnie bez przeszkód powielane i rozpowszechniane przez wierzyciela w mass mediach, jest całkowicie pozbawiony logiki, a ponadto sprzeczny z wyrażonym w tym samym uzasadnieniu celem wprowadzenia tej regulacji¹¹⁰. Z jednej strony bowiem projektodawca wielokrotnie podkreślał, że czynność polegająca na złożeniu oświadczenia ma charakter niezastępowalny, zaś z drugiej, wprowadził jego obligatoryjną publikację przez sąd w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Nie można też zapominać – o czym widać nie pamiętano - że koszty dalszych publikacji ogłoszenia zamieszczonego w MSiG ponosić będzie wierzyciel. A zatem osoba, której dobra osobiste zostały naruszone, nie dość, że nie uzyska z publikacji w MSiG żadnej satysfakcji moralnej, to jeszcze może ponieść większe koszty niż sam naruszciciel.

Po trzecie, wprowadzenie obligatoryjnej publikacji oświadczenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, o istnieniu którego nie ma wiedzy znaczna część społeczeństwa spowoduje, że w rzeczywistości skutki naruszenia dóbr osobistych nie będą usuwane¹¹¹. Jak bowiem ustalono w toku dotychczasowych rozważań, osoby występujące na drogę sądową z omawianym roszczeniem, w znacznej części przypadków oczekują, iż skutek publikacji oświadczenia skorygowany zostanie ich negatywny obraz powstały na skutek naruszenia w oczach osób trzecich. Publikacja oświadczenia w MSiG – z którego treścią zapoznają się głównie osoby chcące pozyskać informacje na temat podmiotów prowadzących działalność gospodarczą - w sposób oczywisty tego celu nie zapewni.

Po czwarte, regulacja ta może doprowadzić do nieakceptowalnych skutków, co do kręgu osób, które będą mogły zapoznać się z treścią ogłoszenia w MSiG. Tytułem przykładu, w razie, gdy zgodnie z treścią wyroku ma ono polegać wyłącznie na osobistych, pisemnych przeprosinach skierowanych przez naruszciciela do osoby, której dobra osobiste zostały naruszone, zostanie ono przez publikację w MSiG, upublicznione dla szerszego, przypadkowego kręgu osób, mogących nie tylko swobodnie przeglądać i powielać jego treść, ale w ogóle dowiedzieć się, że doszło do naruszenia dóbr osobistych. W przypadku natomiast, gdy dla usunięcia skutków konieczne byłoby, aby z oświadczeniem zapoznał się określony krąg osób trzecich, będzie to niemożliwe, ze względu na specjalistyczny charakter publikatora jakim jest Monitor Sądowy i Gospodarczy.

¹⁰⁹ J. Sadowski, [w:] W. Borysiak (red.), op. cit., art. 24, nb. 174; K. Żączkiewicz-Zborska, P. Rojek-Socha, op. cit., portal Prawo.pl, wydanie elektroniczne.

¹¹⁰ Zob. *uzasadnienie projektu...*, s. 72.

¹¹¹ M. Łochowski, [w:] T. Szanciło (red.), op. cit., art. 1050, nb. 10.

Wobec powyższych argumentów, można sformułować twierdzenie, iż wierzyciele składając wnioski o wszczęcie egzekucji w zakresie wykonania obowiązku złożenia oświadczenia usuwającego skutki naruszenia dóbr osobistych, jako podstawę egzekucji będą wskazywać art. 1050¹ k.p.c., który co prawda w ogóle nie przewiduje przymusowej publikacji takiego oświadczenia, jednak w związku z nieokreśleniem górnej granicy sum pieniężnych, jakie mogą być nakładane na dłużnika, może zmobilizować go do wykonania obowiązku zgodnie z treścią tytułu wykonawczego.

Na marginesie warto zauważyć, że w odpowiedzi na wprowadzenie art. 1050 § 4 k.p.c., w doktrynie przedstawiono racjonalną propozycję wykładni tego przepisu¹¹². Zgodnie z tą koncepcją, regulacja ta miałaby być stosowana wyłącznie do egzekucji tych oświadczeń, których ze względu na charakter za dłużnika nie może złożyć inna osoba, jak, np. w przypadku nakazania wysłania wierzycielowi odręcznie napisanego listu z przeprosinami. Natomiast egzekucja pozostałych oświadczeń - technicznie zastępowalnych – miałaby być nadal prowadzona na podstawie art. 1049 k.p.c. Ustawodawca dostrzegając jednak możliwość dokonywania powyżej zaprezentowanej interpretacji wprowadzonych przez siebie zmian, dokonał kolejnej nowelizacji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego¹¹³, zmieniając treść art. 1049 § 2 k.p.c. Uregulowano w nim wprost, że przepisu art. 1049 k.p.c. nie stosuje się do egzekucji czynności polegających na złożeniu oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie w związku z naruszeniem dóbr osobistych, co ostatecznie wyłączyło możliwość egzekwowania omawianego oświadczenia w ramach przepisu o czynnościach zastępowalnych.

Wnioski

Oczywistością będzie, jeśli jako postulat *de lege ferenda* sformułowana zostanie propozycja uchylenia art. 1050 § 4 k.p.c. i powrót do stosowania utrwalonej dotychczas praktyki, polegającej na stosowaniu do egzekucji oświadczenia usuwającego skutki naruszenia dóbr osobistych przede wszystkim art. 1049

¹¹² M. Pecyna, op. cit., Rzeczpospolita, wydanie elektroniczne.

¹¹³ Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2023 r. poz. 1615. We wskazanej ustawie, do art. 480 k.c. dodano ponadto nowy paragraf 4, zgodnie z którym, przepisu tego nie stosuje się do złożenia oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie w związku z naruszeniem dóbr osobistych. Nowelizacja ta ma na celu zmianę orzecznictwa. Do tej pory bowiem sąd w wyroku mógł - nakładając obowiązek złożenia omawianego oświadczenia – jednocześnie upoważnić powoda, na jego wniosek, do dokonania tej czynności na koszt pozwanego – zob., np. wyrok SN z dnia 6 października 1972 r., I CR 274/72, Lex nr 7145; wyrok SN z dnia 23 maja 2013 r., I CSK 531/12, Legalis nr 743895. Ustawodawca wprowadzając tę zmianę, wykluczył zatem możliwość uzyskania upoważnienia do dokonania tej czynności już na etapie wyrokowania.

k.p.c., zaś art. 1050 k.p.c. – i to bez rozwiązania zakładającego publikację w MSiG - wyłącznie w przypadkach rzeczywistej niezastępowalności tego oświadczenia. Brak ingerencji ustawodawcy w tym zakresie spowoduje bowiem, iż omawiane roszczenie straci swój pierwotny cel, jakim jest w obecnych czasach najczęściej potrzeba odzyskania przez podmiot tych dóbr dobrego imienia w oczach innych osób. Proponowana zmiana nie będzie zarazem stanowić prostego powrotu do zasad sprzed wejścia w życie omawianej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego. Należy bowiem zauważyć, że wraz z dodaniem § 4 do art. 1050 k.p.c. doszło równocześnie do zmiany art. 1049 k.p.c., dotyczącego egzekucji czynności zastępowanych. Zgodnie z nowododanym do tego przepisu § 1⁴ sąd, jeszcze przed wykonaniem czynności przez wierzyciela, oznaczał będzie na wniosek którejkolwiek ze stron, maksymalną wysokość kosztów czynności, która ma być podjęta, z uwzględnieniem średnich cen obowiązujących na danym rynku. Wprowadzony przepis przeciwdziałać będzie, sygnalizowanemu problemowi istniejącemu na tle art. 1049 k.p.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji, jakim było ryzyko nadmiernego obciążania dłużników wysokimi kosztami czynności dokonanej przez wierzyciela na podstawie upoważnienia uzyskanego od sądu. Warto bowiem przypomnieć, że przed tą zmianą wysokość takich kosztów była ustalana przez sąd co do zasady dopiero po dokonaniu czynności przez wierzyciela¹¹⁴. W konsekwencji, w razie uchylecia § 4 z art. 1050 k.p.c., przytoczona regulacja przewidziana w art. 1049 § 1⁴ k.p.c. odnosiłaby się także do egzekucji publikacji oświadczenia usuwającego skutki naruszenia dóbr osobistych, co zabezpieczałoby nienależycie dotychczas chronione w tym zakresie interesy naruszonego.

Bibliografia

Literatura

- Adamczuk A., [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 2: Art. 478–1217, Lex 2022.
- Bidziński Z., Serda J., *Cywilnoprawna ochrona dóbr osobistych w praktyce sądowej*, [w:] J. S. Piątowski (red.), *Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym*, Wrocław 1985.
- Cisek A., *Dobra osobiste i ich niemajątkowa ochrona w kodeksie cywilnym*, Wrocław 1989.
- Czech B., [w:] A. Marciniak, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz do art. 1–366*, Legalis 2016.
- Derlatka J., [w:] M. Rzewuski (red.), *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2020.
- Drozdowicz K., *Publikacja oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym w sprawach o naruszenie*

¹¹⁴ Zob. M. Łochowski, [w:] T. Szancito (red.), op. cit., art. 1049, nb. 26.

- dóbr osobistych – uwagi na tle art. 1050 § 4 k.p.c.*, „Monitor Prawniczy” 2023, nr 6.
- Drzewicki A. [w:] E. Ferenc-Szydełko (red.), *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, Legalis 2021.
- Flaga-Gieruszyńska K., [w:] A. Zieliński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis 2022.
- Gil I., [w:] E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis 2023.
- Gil I., Sikorski G., [w:] K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 8: *Komentarz*, Warszawa 2021.
- Górski K., [w:] T. Szanciło (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–458¹*, Legalis 2023.
- Grzegorzczak P., [w:] K. Ślebza (red.), *Uwagi o egzekucji wyroku uwzględniającego roszczenie o złożenie oświadczenia w razie dokonanego naruszenia dóbr osobistych*, „Studia i Analizy Sądu Najwyższego, Tom I”, Lex 2007.
- Grzegorzczak P., *Dopełnienie czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego, do którego doszło w internecie*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 7.
- Grzybowski S., *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*, Warszawa 1957.
- Jagięła J., [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 4: *Komentarz. Art. 730–1095¹*, Legalis 2020.
- Jankowski J., [w:] J. Jankowski (red.) *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 730–1217*, Legalis 2019.
- Kaliński M., [w:] A. Brzozowski, J. Jastrzębski, M. Kaliński, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2016.
- Kalus S., [w:] M. Frasz, M. Habdas (red.) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna (art. 1–125)*, Lex 2018.
- Kierska M., Marek T., *Egzekucja sądowa roszczenia o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych poprzez złożenie oświadczenia w odpowiedniej treści i formie*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2016, nr 2, Legalis.
- Knoppek K., *Naruszenie dóbr osobistych – egzekucja świadczeń niepieniężnych – glosa – III CZP 23/06*, „Monitor Prawniczy” 2007.
- Kordasiewicz B., *Cywilnoprawna ochrona prawa do prywatności*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2000, z. 1.
- Kosmus B., [w:] B. Kosmus, G. Kuczyński (red.), *Prawo prasowe. Komentarz*, Legalis 2018.
- Kowalski W., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 23/06*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007, nr 4.
- Krakowiak M., [w:] J. Jankowski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 730–1217*, Legalis 2019.

- Księżak P., [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, Warszawa 2014.
- Kunicki I., [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 4: *Komentarz. Art. 730–1095¹*, Legalis 2020.
- Łochowski M., [w:] T. Szanciło (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 459–1217*, Legalis 2023.
- Machnikowski P., [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis 2021.
- Manowska M., [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: *Art. 1–477¹⁶*, Lex 2022.
- Markiewicz K., [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 205¹–424¹²*, Legalis 2019.
- Moszczyńska U., *Wybrane aspekty egzekucji czynności niezastępowalnych*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2020, nr 4, Legalis.
- Panowicz-Lipska J., [w:] M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz do art. 1–352*, Legalis 2021.
- Panowicz-Lipska J., *Majątkowa ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1975.
- Partyk A., *Egzekucja obowiązku złożenia i publikacji oświadczenia o przeproszeniu za naruszenie dóbr osobistych*, Lex.
- Partyk T., [w:] O.M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz aktualizowany*, Lex 2023.
- Pazdan M., [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–449¹⁰*, Legalis 2020.
- Piaskowska O.M., [w:] O.M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, Lex 2023.
- Poźniak-Niedzielska M., [w:] M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, *Prawo autorskie. Zarys problematyki*, Warszawa 2020.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2019.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2018.
- Regan J., [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis 2023.
- Romańska M., [w:] M. Romańska (red.), *Dobra osobiste i ich ochrona*, Legalis 2020.
- Sadomski J., [w:] W. Borysiak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, K. Osajda (red. serii), Legalis 2023.
- Salomonowicz M., [w:] M. Rzewuski (red.), *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2020.
- Stefańska E., [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: *Art. 1–477¹⁶*, Lex 2022.
- Stefańska E., [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 2: *Art. 478–1217*, Lex 2022.
- Szpunar A., *Ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1979.

- Szzechowicz K., *Wybrane aspekty egzekucji czynności zastępowalnych*, „Przełęcz Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 7, Legalis.
- Szczotka J., *Najem i użyczenie egzemplarzy utworu jako odrębne pola eksploatacji*, Warszawa 2013.
- Szczotka J., [w:] M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, *Prawo autorskie. Zarys problematyki*, Warszawa 2020.
- Tylec G., *Dobra osobiste prawa cywilnego jako niezależna od prawa autorskiego podstawa ochrony interesów twórcy*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 10.
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2018.
- Żurowicz A., *Tryb egzekucji sądowej czynności niezastępowalnych*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 14.

Orzecznictwo

- Wyrok SN z dnia 15 listopada 1967 r., III PZP 41/67, Legalis nr 13282.
- Postanowienie SN z dnia 6 stycznia 1969 r., II CZ 203/68, Lex nr 6436.
- Uchwała SN z dnia 30 grudnia 1971 r., III CZP 87/71, Legalis nr 15925.
- Wyrok SN z dnia 6 października 1972 r., I CR 274/72, Lex nr 7145.
- Wyrok SN z dnia 19 stycznia 1982 r., IV CR 500/81, Legalis nr 22943.
- Postanowienie SN z dnia 20 grudnia 1988 r., III CRN 429/88, OSNC 1991/1/11.
- Wyrok SN z dnia 8 lutego 1990 r., II CR 1303/89, Legalis nr 26883.
- Wyrok SN z dnia 22 grudnia 1997 r., II CKN 546/97, Lex nr 33128.
- Wyrok SN z dnia 16 lutego 2005 r., IV CK 519/04, OSNC 2005, nr 9, poz. 165.
- Wyrok SN z dnia 11 kwietnia 2006 r., I CSK 159/05, Lex nr 371773.
- Uchwała SN z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 23/06 Legalis nr 74975.
- Wyrok SN z dnia 26 października 2006 r., I CSK 169/06, Lex nr 607233.
- Wyrok SN z 11 stycznia 2007 r., II CSK 392/06, OSP 2009, nr 5, poz. 55.
- Wyrok SN z dnia 10 maja 2007 r., III CSK 73/07, Lex nr 319625.
- Wyrok SN z dnia 28 czerwca 2007 r., IV CSK 115/07, Lex nr 358817.
- Wyrok SN z dnia 19 października 2007 r., II PK 76/07, Legalis nr 112157.
- Wyrok SN z dnia 8 lutego 2008 r., I CSK 345/07, Legalis nr 93288.
- Postanowieniu dnia 7 maja 2008 r., III KK 234/07, OSNKW 2008, nr 9, poz. 69.
- Wyrok SN z dnia 10 września 2009 r., V CSK 64/09 Lex nr 585910.
- Wyrok SN z dnia 30 września 2008 r., II CSK 144/08, Legalis nr 133177.
- Uchwała SN z dnia 16 października 2009 r., III CZP 54/09, Legalis nr 172885.
- Wyrok SN z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 393/10, Lex nr 936486.
- Wyrok SN z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 431/10, Lex nr 784917.
- Wyroku SN z dnia 8 lipca 2011 r., IV CSK 665/10, Legalis nr 391466.
- Wyrok SN z dnia 24 sierpnia 2011 r., IV CSK 587/10, Lex nr 1129156.
- Postanowienie SN z dnia 15 lutego 2013 r. I CSK 684/12, Legalis nr 719205.
- Wyrok SN z dnia 17 maja 2013 r., I CSK 540/12, Lex nr 1371720.
- Wyrok SN z dnia 23 maja 2013 r., I CSK 531/12, Legalis nr 743895.

- Wyrok SN z dnia 27 marca 2013 r., I CSK 518/12, Lex nr 1438568.
Wyrok SN z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 549/14, Lex nr 1771518.
Wyrok SN z dnia 18 września 2015 r., I CSK 813/14, Lex nr 1814901.
Wyrok SN z dnia 11 marca 2016 r., I CSK 90/15, Legalis nr 1446211.
Wyrok SN z dnia 10 listopada 2016 r., IV CSK 42/16, Lex nr 2160749.
Wyrok SN z dnia 28 marca 2018 r., IV CSK 317/17, Lex nr 2521617.
Wyrok SN z dnia 27 września 2018 r., I CSK 581/17, Lex nr 2555777.
Wyrok SN z dnia 22 września 2020 r., I CSK 632/18, Legalis nr 2481077.
Wyroku SA w Poznaniu z dnia 11 stycznia 2007 r., I ACa 1033/06, Legalis nr 127856.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 7 maja 2013 r., I ACa 1335/12, Legalis nr 1048998.
Wyrok SA w Katowicach z dnia 13 listopada 2014 r., I ACa 563/14 Legalis nr 1163340.
Wyrok SA w Łodzi z dnia 17 lutego 2017 r., I ACa 1081/16, Lex nr 2282450.
Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2017 r., I ACz 1168/17, Legalis nr 1657078.
Wyrok SA w Łodzi z dnia 29 sierpnia 2018 r., I ACa 1390/17, Legalis nr 2221600.
Wyrok SA w Poznaniu z dnia 7 listopada 2019 r., I ACa 120/19, Legalis nr 2895212.
Wyrok SA w Łodzi z dnia 13 grudnia 2019 r., I ACa 6/19, Legalis nr 2526152.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 29 stycznia 2020 r., V ACa 378/19, Legalis nr 2301586.
Postanowienie SO w Warszawie z dnia 27 sierpnia 2020 r., I C 1925/20, Legalis nr 2470894.
Postanowienie SO w Warszawie z dnia 27 sierpnia 2020 r., I C 1923/20, Legalis nr 2479492.
Wyrok SO w Płocku z dnia 20 marca 2021, I C 167/21 Legalis nr 2634421.
Postanowienie SO w Warszawie z dnia 29 marca 2021 r., I C 1521/21, Legalis nr 2560034.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.).
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, (tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 326. ze zm.).
Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe, (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1914 ze zm.).
Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, (tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 1222 ze zm.).
Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, (Dz.U. 2023 poz. 61).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, (tj., Dz. U. z 2024 r. poz. 858 ze zm.).

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, (tj., Dz. U. z 2024 r., poz. 959 ze zm.).

Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, (Dz.U. z 2023 r. poz. 1615).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 lipca 2016 r. w sprawie sposobu prowadzenia egzekucji grzywien i kar pieniężnych orzeczonych w postępowaniu cywilnym, a także kosztów sądowych w sprawach cywilnych, przysługujących Skarbowi Państwa, (Dz.U. 2016 poz. 1227).

Inne

Domagalski M., *Lex Kaczyński to sposób na koszty przeprosin*, Rzeczpospolita, wydanie elektroniczne z dnia 30 stycznia 2023 r.

Gutowski M., Kardas P., *Chamstwo i kłamstwo kosztować będzie najwyżej 15 tys. zł*, Rzeczpospolita, wydanie elektroniczne z dnia 30 stycznia 2023 r.

Pecyna M., *Nieudolne usiłowanie udaremnienia egzekucji wyroku*, Rzeczpospolita, wydanie elektroniczne z dnia 13 lutego 2023 r.

Szymaniak P., *Kaczyński zapłaci Sikorskiemu 700 tys. zł? Nagły skok ceny przeprosin*, portal Forsal.pl., wydanie elektroniczne z dnia 5 grudnia 2022 r.

Żaczkiewicz-Zborska K., Rojek-Socha P., *Immunitet od przeprosin dla zamożnych – wystarczy 15 tys. zł*, portal Prawo.pl, wydanie elektroniczne z dnia 15 kwietnia 2023 r.

Uzasadnienie uchwały Senatu w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk nr 3039.

Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2023 poz. 61.

Komunikat z dnia 31 stycznia 2023 r. opublikowany na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości, *Oświadczenie w sprawie nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*.

The claim for the removal of the effects of the infringement of personal interests under Article 24 § 1 of the Civil Code and its enforcement – reflections after the amendment of the provisions of the Code of Civil Procedure of March 2023

Abstract

In the study, a scientific and research analysis is made of the issue of civil law and civil procedure. The considerations carried out are aimed at discussing the legal nature of the claim for the removal of the effects of the infringement of personal interests, the principles of its assertion in

the process and enforcement, necessary in cases where, despite the existence of a final judgment, the violator continues to fail to perform the obligation imposed on him. The need to discuss the signaled problem – important from the point of view of practice – stems from the fact that on April 15, 2023, the controversial amendment to the provisions of the Code of Civil Procedure came into force, which, in the added Article 1050 § 4, revolutionized the enforcement of a declaration of the appropriate form and substance. In the doctrine, this problem has not been exhaustively discussed from the research side – as statements of a journalistic nature, commenting on the consequences of the indicated change in legal regulations prevail - hence it is reasonable to attempt to discuss it. In the article, firstly presented considerations on the legal essence of the claim for removal of the effects of infringement of personal interests. Then discussed the procedure for asserting this claim in the process – starting with the principles of formulating a lawsuit for such a claim, ending with the requirements, to be observed by the court when constructing the operative part of a judgment granting a claim. As a backdrop to these considerations, an analysis was made of the enforcement procedure for the obligation to remove the effects of the infringement of personal interests, taking into account the changes in the provisions of the procedural law, and an attempt was made to evaluate these provisions and to indicate the implications for the protection of personal interests.

Keywords: personal interests, removal of the effects of infringement of personal interests, pursuit of claims in a civil lawsuit; a declaration of the appropriate form and substance; irreplaceable action; enforcement of non-pecuniary benefits.